DOI: https://doi.org/10.54809/jkss.vi10.343

گۆڤاری کوردستانیی بۆ لێکۆڵینەوەی ستراتیجیی

Copyright © Open access article with CC BY-NC-ND 4.0

گرفتی میتۆدۆلۆجیا و خوێندنی شانۆ لە هەرێمی کوردستان دا

م.ی. فەرەح تەها دەروێش

farah.darweesh@uoh.edu.iq

م.ی. گۆران محمد فەقێ قادر

goran.qadir@uoh.edu.iq

بەشی باخچەی منداڵان- کۆلێژی پەروەردەی شارەزوور- زانکۆتی هەڵەبجە

پوختە:

ئـەم توێژینەوەیـە کـە بەناونیشـانی (گرفتـی میتۆدۆلۆجیـا و خوێندنـی شـانۆ لەهەرێمـی کوردسـتان) تیشـك دەخاتـە سـەر گرنگـی پرۆگـرام و میتـۆدی خوێندنـی هونەرەکانـی شـانۆ لـە هەرێمـی کوردسـتاندا. بۆیـە لـە تـەوەری یەکەمیـدا سـەرنج دەخاتە سـەر ، پەیوەنـدی نێـوان پرۆگرامـی هونـەری و زانسـتی لـەو بـوارەدا ، ئەویـش لـەو سـۆنگەیەوە کـە پێویسـتی دەزانێـت شـانۆکاری پسـپۆر، دەرهێنـەر، ئەکتـەرو ڕەخنەگـر، ڕەچـاوی بەهـا و گرنگـی لایەنـی پراکتیکـی و تیـۆری بکـەن و گرنگـی بـدەن بـەو سـەرچاوەو کتێـب و ۆرك شـۆپانەی دەبنـە هـۆکارو ئامـراز بـۆ ئامادەکـردن و پێگەیاندنـی قوتابیـان و نەوەیەکـی شـانۆکاری پیشـەمەندو پرۆفێشـناڵ، بەتایبەتیـش لـەو پەیمانگـەو کۆلێژانـەی هونـەری شـانۆیان تێـدا دەخوێندرێـت. پاشـان لـە تـەوەری دووەمـی توێژینەوەکـەدا توێـژەر ئامـاژە بـە هونـەری شـانۆ دەکات وەکـو بەشـێك لـە ڕۆشـنبیری ژینگەیـی و بەشـێك لـە پرۆگـرام و میتـۆدی خوێنـدن لـە ناوەنـدە پەروەردەیـی و فێرکاریەکانـدا، بـۆ ئـەوەی شـانۆ ببێتـە هۆکارێـك بـۆ ڕەخسـاندنی بـوار بـۆ منـداڵان و قوتابیـان، هەتاوەکـو بتوانـن گوزارشـت لـە خۆیـان و تێڕوانینەکانیـان بکـەن و لەڕێگـەی هونـەرو شـانۆوە چێـژ لـە ژیـان ببینـن، چونکـە جیهانـی شـانۆ کاریگەریـی ئەرێنـی هەیـە لەسـەر هەڵسـوکەوت و لایەنـی هۆشـیاری و دەرونیـی قوتابـی و فێرخـواز ، هەربۆیـە تـەوەری دووەم بـە ناونیشـانی (کاریگەریەکانـی پـەروەدەو فێرکردنـی شـانۆ لەسـەر ناوەندەکانـی خوێنـدن) ە و ئـەم بەشـە بـە گرنگتریـن ئاماژەکانـی چوارچێـوەی تیـوری کۆتـای دێـت، هەروەهـا توێـژەر نمونـەی بەمەبەسـتی بەکارهێنـاوە لـەم توێژینـەوەدا. بەشـی کۆتاییـش پێکدێـت لـە ئەنجامەکانـی شـیکاری نمونـەی توێژینەوەکـەو دەرئەنجامـەکان و پیشـنیارەکان و بـە لیسـتی سـەرچاوەکان کۆتایـی بێهاتـووە.

کلیکە وشەکان: (پرۆگرام، میتۆد، خوێندن، شانۆ ، فێرکردن)

Recieved: 29/8/2023
Accepted: 12/8/2023

E-ISSN: 2790525-X
P-ISSN: 27905268

بەشی یەکەم/ چوارچێوەی میتۆدی توێژینەوە

١.١ کێشەی توێژینەوەو گرنگیەکەی

هەبوونی میتۆدو پرۆگرامی خوێندن بەشێوەیەکی ئەکادیمی و ستاندارد لە هەموو بوارە زانستیەکاندا ، بە سروشتی ومرۆیشەوە ، کاریگەری قوڵ و ڕاستەوخۆی هەیە لەسەر سیستمی پەروەردەو فێرکردنی فێرخواز، هاوکات ڕۆڵی گرنگ دەبینێت لە هاوکاریکردن و بەرەوپێشبردنی ئاستی زانستی و مەعریفی تاک لەکایە جۆراوجۆرەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی و پیشەیی. کە میتۆدو پرۆگرام بە مانای وابەستەبوون دێت بە ڕێساو پرەنسیپە زانستیەکان لە بوارێکی دیاریکراودا، هاوکات ئامرازێکیشە بۆ هەڵسەنگاندن و ڕاهێنانی فێرخواز لەسەر چۆنێتی مامەڵەکردن، یان کارکردن لەسەر میتۆد و پرۆگرامی دیاریکراوی زانستی و ئەکادیمی بەپێێ پێوەرە زانستی و بنچینەییەکان.

هەربۆیە، بونی میتۆدو پرۆگرامی خوێندنی زانستی و هونەری لەبواری شانۆدا ، دەبێت لەسەر بنچینەی هۆشیاری و پەیبردن بێت بە گرنگی و کاریگەریی ئەم بوارە هونەرییە هەستیارە لەسەر تاک و لەناو کۆمەڵگەدا ، بەڵام وەک دیارە بەشێک لە ماهیەتی خوێندنی شانۆ لەوەدایە کە ئەم بوارە تەنها بوارێک، یاخود پلاتفۆرمێک نیە بۆ چێژوەرگرتن، بەڵکو بەشێک لە بیردۆز و ئەڤەنگاردە دیارەکانی ناو ڕەوتی شانۆیی نوێ لە جیهاندا ، هەمیشە لەمیانی تێڕوانین و بەشێک لە کتێب و تیۆرە ناسراوەکانیانەوە، هانی ئارەزوومەندان و فێرخوازان دەدەن کە وابەستە بن بە کارکردن لەسەر میتۆد و ئەو تێڕوانین و سەرچاوە زانستیانەی کە لە ناوەندە فێرکاری و لابۆرە هونەری و پراکتیکەکانی خۆیانەوە ساڵانێکی زۆر کاریان لەسەر کردون. بەجۆرێک لەناو بزاڤی شانۆی نوێی جیهانیدا هەمیشە بەشێک لە پیداگۆگ و شانۆکارە دیارەکان پشتگیری لە بونی میتۆدو پرۆگرامی زانستیی تۆکمە دەکەن بۆ پەروەدەکردن و پێگەیاندنی شانۆکارو فێرخوازانی بواری شانۆ. ڕەنگە (کۆنستانتین ستانیسلاڤکسی و زێڤلۆد مایەرهۆڵد و یۆجینیۆ باربا) باشترین ئەو ئەڤەنگاردو (پێداگۆگ- فێرکارانە) بن کە بونە مایەی دامەزراندن و بنیاتنانی شانۆی نوێ بەشێوەیەکی زانستی و سەردەمیانە.

پسپۆری لەبواری هونەر بەگشتی و لەبواری شانۆدا بەتایبەتی ، لە زۆر کۆمەڵگەی زیندوو پێشکەوتودا پێگەی یەکەمی هەیە بەبەراورد بە بوارو پسپۆریە جیاوازەکانی تر، هەڵبەت لەسەر ئاستی شێوازی خوێندن و بونی پرۆگرامی زانستی و ئەکادیمی سەردەمیانە، لەگەڵ بونی تاقیگەو لابۆری پراکتیکی پێشکەوتو وەک بەشێک لە پێداویستیە سەرەکیەکانی خوێندنی شانۆ لەناوەندە فەرمی و نافەرمیە هونەریەکاندا. چونکە پەیمانگەو زانکۆ هونەری و فاکەڵتیە شانۆییە دیارو بەناوبانگەکانی جیهان، لەسەربنەمای دابینکردن و پێشکەشکردنی باشترین جۆری کۆرس و پرۆگرامی زانستی و فێرکاری دامەزراون. بەتایبەتیش لە چەندین وڵاتی وەکو (بەریتانیا، ئەڵمانیا ڕوسیاو فەرەنسا) کە نمونەی بەرەوپێشچونی ڕەوتی هونەری شانۆن لە جیهاندا، بەجۆرێک کە ئاستی زانستی و ڕەسەنایەتی ناوەندەکانی خوێندنی شانۆ لەم وڵاتانەدا کردونیەتە ناوەند و سەنتەری گرنگ بۆ کۆکردنەوەی هەموو ئەو بەهرەمەندو فێرخوازانەی لەسەرانسەری جیهاندا دەیانەوێت بەشێوەیەکی ستانداردو سەردەمیانە شانۆ بخوێنن لەسەر هەردوو ئاستی تیۆری و پراکتیکی.

لەبەرئەوە زۆرینەی ناوەندە فێرکاری و ئەکادیمە شانۆییەکانی وەکو پەیمانگەو کۆلێژەکان لە هەرێمی کوردستاندا، تاوەکو ئێستاش بە قۆناغی ئەزمونێکی ناجێگیری فێرکاریدا تێپەردەبن، چونکە هێشتا لە ڕوی هەیکەلی زانستی و ئەکادیمیەوە بەشێوەیەکی ستاندارد دانەمەزراون، بەجۆرێک کە پرۆگرامی خوێندن و شێوازی پەروەردەکردن لەو ناوەندە هونەریانەدا کەم و کورتیی زۆری هەیەو پێداویستیە سەرەکیەکانیان فەراهەم نەکراوە. بەتایبەتیش تاقیگەو شوێنی تایبەت بە وانە پراکتیکیەکان و هۆڵی پێشکەوتوی تایبەت بە پێشکەشکردنی بەرهەمە شانۆییەکان ، وێڕای

کەمیی بەردەستخستنی ئامرازە تەکنەلۆژی و تەکنیکییەکان و کەمیی کتێب وسەرچاوەی زانستی و شانۆنامە بیانی و جیهانیەکان، پاشان سنورداری ئەزمونی پراکتیکی و کارکردن لەلایەن بەشێک لە مامۆستاو فێرکارەکانی ئەم ناوەندە هونەریانە بونەتە مایەی دروستکردنی گومان لەلای کەسانێکی ئەکادیمی و ڕەخنەگری بواری شانۆ، هاوکات ئەم دەرئەنجامە ئەرێنیانە هەمیشە دەبنە مایەی دابەزاندنی ئاستی هونەری و لەمپەر، لەبەردەم دروستبونی نەوەیەکی شانۆکاری پێشەمەندو پرۆفیشناڵ. لەبەرئەم هۆکارانە توێژەر بەگرنگی زانی کە گرفتی توێژینەوەکەی لەم پرسیارەدا چڕ دەکاتەوە :

ئایا خوێندنی شانۆ لە هەرێمی کوردستان پشتبەستووە بە میتۆدۆلۆجیا ؟

٢,١گرنگی توێژینەوەکە

گرنگی ئەم توێژینەوەیە ، بۆ ناساندن و تیشک خستنە سەر گرنگی لایەنی خوێندنی شانۆیە لە ڕێگەی کارکردن لەسەر پرۆگرام و میتۆدی زانستی و هونەری گونجاو، بۆ ئەو کەسە ئەکادیمی و تەنانەت ناپیشەمەندانەشی کە شانۆ بەلایانەوە جێگەی بایەخ و گرنگی پێدانە .

٣,١ ئامانجی توێژینەوەکە

ئامانجی ئەم توێژینەوەیە تیشک خستە سەر خوێندنی شانۆ و ڕونکردنەوەی گرنگیی زانستیانەی پرۆگرامسازییە لە خوێندنی هونەرەکانی شانۆدا بەشێوەیەکی زانستی و بابەتیانە بەڕەچاوکردنی ڕێسا ئەکادیمیەکان.

٤,١ سنوری توێژنەوەکە

١ - سنوری شوێن: چەند نمونەیەکە لە پارێزگەکانی هەولێر ، سلێمانی ، دهۆک لە هەرێمی کوردستان.

٢- سنوری بابەتی: میتۆدۆلۆجیای شانۆ لە هەرێمی کوردستاندا

٥,١ دەستنیشانکردنی زاراوەکان

یەکەم/ گرفت:

پێناسەی تایبەتی توێژەر بۆ چەمکی (گرفت)، ئەم کۆنسێپتە بەواتای کێشەیەک دێت بەپێی پێوەرێکی لۆجیکی و زانستی و مەعریفی، کە دەکرێت پەیوەست بێت بە کێشەی توێژینەوەو گرنگیەکەی بەشێوەیەکی مەیدانی ، لەپێناو بەدەستهێنانی ئەنجامێکی ڕێ تێچو.

دووەم/ میتۆدۆلۆجیا:

(کاساری) دەڵێت (میتۆدۆلۆجیا ڕۆڵی هەیە لە چۆنێتی دۆزینەوەی چارەسەری گونجاو بۆ هەر گرفتێکی زانستی، چونکە لە بنەڕەتدا هەرچی شێوازی مەنهەجی و زانستی هەیە لەسەربنەمای ئەم کۆنسێپتە بونیادنراوە، هەربۆیە زۆرجار ئیدیۆمی میتۆدۆلۆجیا لە ڕووی ماناوە بەرفراوانترە لە زاراوەی میتۆد یاخود شێوازیگەری زانستی)١

پێناسەی توێژەر بۆ میۆتۆدۆلۆجیا:

ئەم چەمکە بەمانای کردارێکی پەروەردەیی و فێرکاری دێت و هاوکات پێوەرە بۆ هەڵسەنگاندن و بونی ئامانج و دەستکەوت لەهەر پرۆگرامێکی خوێندنی زانستیدا، هەروەرها ڕۆڵی گرنگی دەبێت لە پێگەیاندن و ئامادەکردنی ئەو کەس و پسپۆڕانەی کە کار بە پرۆگرام و میتۆدی زانستی دیاریکراوی زانستی دەکەن.

بەشی دووەم/ چوارچێوەی تیۆری

١.١ تەوەرەی یەکەم/ پەیوەندی نێوان پرۆگرامی هونەری و میتۆدی زانستی لە خوێندنی شانۆدا

شانۆ وەک بوار، هەروەها وەک هونەر هاوشێوەی بوارە زانستیەکانیتر گرنگی و بایەخی خۆی هەیە بگرە هێزو بوێری زیاترە لە بوارە زانستیەکانیتر، چونکە ئەم بوارە هونەرییە هەمیشە کاریگەری زیندو ڕاستەخۆ دەکاتە سەر دیدگاو بیری بینەرو ، هەربۆیە دەکرێ کاریگەریەکانی شانۆ لەڕێی نوسین و کتێب، یاخود لەڕێی مانای وشەو دیالۆگ و دیمەنەکانی ناو نمایشێکی شانۆییەوە بێت.

لەبەرئەو هۆکارانە شانۆ لەڕووە زانستیەکەیەوە هەمیشە پێویستی بە ڕۆشنبیری زانستی و پسپۆری ورد هەیە . لەبەرئەوە بەشێك لە بیردۆز و دامەزرێنەرانی خوێندنی شانۆ لە جیهاندا مەیلیان بەلای بونیادنان و داڕشتنی پرۆگرام و میتۆدی زانستی هەیە بۆ خوێندنی شانۆ، وەک زانستێک کە هەڵگری چەندین پێوەرو مەرج و ڕێسای زانستی و ئەکادیمی بێت و هاوکات ڕەنگدانەوەی ڕاستەقینەی هەبێت لەسەر ژیانی ڕۆژانەی کۆمەڵگەو تاک.

هەربۆیە ئەکتەرو دەرهێنەرو تیۆرستی ڕوسی (کۆنستانتین ستانیسلاڤیسکی) لە ڕێگەی ئەزمون و تێڕوانینە تیۆریەکانی دەربارەی هونەری شانۆ، توانی پرۆگرام و میتۆدێکی تایبەت بە ستایلیکی دیاریکراوی نواندن دابهێنێت بەشێوەیەکی زانستی و کۆنکرێتی، هەڵبەت ئامانج لەهەوڵە گرنگەکانی (ستانیسلاڤسکی) لەپێناو پەروەردەکردن و فێرکردنی ئەکتەرو فێرخوازانی بواری شانۆ بوو بەشێوەیەکی زانستی ، هەروەک چۆن دەڵێت، (شانۆ ناوەندو دامەزراوەیەکە بۆ فێربونی وانەی ڕۆشنبیری و مۆراڵی، ئەگەرچی هۆکارێکیشە بۆ کەیف و چێژ وەرگرتن، بەڵام دەبێت شانۆ فاکتەرێک بێت بۆ پەرەپێدان و بەرزکردنەوەی ئاستی ڕۆشنبیری و چێژوەرگرتن لەلای خەڵک)٢.

هاوکات پێیوایە هونەری شانۆ، بەمانای خوڵقاندن ڕوحی داهێنان دێت، داهێنانێک کە لەنمیشێکی شانۆیدا هەیەو ژیان دەبەخشێت بە دوولایەن، لایەنی یەکەم ئەو ئەکتەرەیە کە ڕۆڵ دەگێرێت لە نمایشەکەداو لەڕێی نواندن و وازیکردنەوە دەتوانێت گوزارشت لە ناخ و جەوهەری خۆی بکات، لایەنی دووەمیش بینەرە کە لەڕێی ئەکتەرو نمایشەکەوە گۆڕانکاری بەسەر شێوازی بیرکردنەوەو دیدو تێڕوانینەکانیدا دێت دەربارەی ژیان و کۆمەڵگە، لەبەرئەوە (ستانیسلاڤسکی) دەڵێت (هونەری شانۆ کارێک و پرۆژەیەکی بەکۆمەڵە ، بۆیە وادەخوازێت هەموو تاکێکی ناو ئەو کۆمەڵە بەشداربوە سود مەند بن لێی [..] بەڵام دەبێت بزانن کە ئەو دەستەو گروپە تەنانەت بە ئەکتەریشەوە بەرپرسن بەرامبەر ئاڕاستەکردنی ئەو کەسانەی بۆ تەماشاکردنی شانۆوە دێن و ئاوێزان بە نمایشە شانۆیەکان دەبن و لەگەڵی دەژین)٣.

لەبەرئەو هۆکارە (ستانیسلاڤسکی) ئاماژە بە بونی پرۆگرام و میتۆد دەکات دەربارەی چۆنێتی خوێندن و فێربونی شێوازی ئەداکردن و نواندنی سایکۆلۆژی ، لەڕێگەی کارکردن لەسەر شیکارکردنی ڕەهەندەکانی کەسایەتیە درامیەکانی ناو شانۆنامەکان. ئەو لەڕێگەی ئاشکراکردنی ڕەهەندی سایکۆلۆژی و کۆمەڵایەتی و سروشتی کەسایەتیە درامییەکان، دەیەوێت پشت بە میتۆد و پرۆگرامی تایبەت ببەستێت بە نواندنی ئەکتەر، چونکە ئەو پێیوایە شانۆ بریتیە لە (یەکگرتنێکی جەوهەری و قوڵی نێوان لایەن و ئەزمونە ناوەکیەکان بە جیهانی دەرەوەو، هاوکات بە لایەنە دەرەکیەکانی جیهانی دەوروبەری ئەکتەر لەسەر ستەیج)٤.

لەبەرئەوە میتۆدو پرۆگرامی (ستانیسلاڤیسکی) تەنها کاری لەسەر نواندن نەدەکرد، بەڵکو کاری لەسەر چۆنێتی پێگەیاندنی ئەکتەر دەکرد بەپشت بەست بە چەندین ڕەهەندو پێوەری مرۆیی و خوێندن و تێگەیشتن لە پێکهاتەی شیکاری جەستەی مرۆڤ لەسەر ئاستی هەست و سۆز، لایەنی سۆزداری، هەڵچونە دەرونییەکان و چەندین ڕەهەندیتری وەکو ،ئاشنابون و شارەزابوون بە هێزی ئەقڵی مرۆڤ لە میانی سەرنج دان و وریا بونەوە، لەگەڵ کارکردن لەسەر

هێزی خەیاڵ و ئەندیشـە، پەیـبردن بـە کاریگەریـی هەسـت و نەسـت، لەگـەڵ ناسـین و هەسـت کـردن بـە گرنگـی وزەی دەنـگ و شـێوازی هەناسـە دان و گۆڕینـی تـۆن و چینـی دەنگـی، لەبەرئـەوە، (ستانیسلاڤـسکی پێـی وایـە هـۆکارو داینەمـۆی دروسـت بونـی هێـزی داهێنـان لـە هونـەری شـانۆدا لەئەنجامـی تێکەڵبـون و گرێدانـی لایەنـی سـایکۆلۆژی و لایەنـی فیسـیۆلۆجی دێتـە کایـەوە)٥.

(ستانیسلاڤـسکی) توانـی لـە میانـی تێڕوانینـە تیۆریەکانـی هاوسـەنگی دروسـت بـکات لەنێـوان لایەنـی پرۆگـرام و میتـۆدی هونـەری لەگـەڵ لایەنـی ئەزمـون و بەرجەسـتەکردن، هەڵبـەت لەڕێگـەی کارکردنـی لەسـەر چەندیـن مەشـق و ڕاهێنانـی پەروەردەیـی و فێـرکاری تایبـەت بـە ئەکتـەرو گەشەسـەندنی توانـای زهنـی و جەسـتەی، هەمـوو ئەمانـەش لەپێنـاو پێدانـی وێنەیەکـی تـەواو هونـەری و کامڵـە بـە دیمەنـە شـانۆیەکان.لەبەرئەوە ئێمـە دەگەینـە ئـەو دەرئەنجامـەی کـە خوێندنـی شـانۆ بریتـی نیـە لـە جیهانێکـی نەبینـدراو داخـراو، بەڵکـو بیـنراو کـراوە دەبێـت، واتـە داخـراو نیـە بـەڕوی پسـپۆڕان و ئەوانـەی خولیـاو شـوێن کەوتـوی ئـەم بـوارەن، بەڵکـو ئـەم هونـەرە جیهانێکـە لـە ناوەڕۆکـدا هەڵگـری سـیمای زانسـتی و پرۆگرامـی تۆکمـەو ئەزمونکـراوە لەلایـەن بەشـێک لـە ئەکتـەرو دەرهێنـەرو ڕاهێنـەرە شـانۆییە جیهانیـەکان.

تەنانـەت (زیڤەڵـۆد مایرهۆڵـد) ، کـە یەکێکـترە لـە داهێنـەرە فێرکاریەکانـی بـواری شـانۆ، هەمیشـە لەڕێگـەی ئەزمونـە پراکتیکیەکانـی لەشـانۆدا مەیلـی بـەلای هێنانـە کایـەی پرۆگـرام و سیسـتمیکی دیاریکـراو تایبـەت بـوو بـە هونـەری شـانۆ، ئـەو دەیویسـت بەهـای شـانۆ بەیـان بـکات لەڕێگـەی داهێنانـی کۆنسـێپت و چەمکێکـی هونەریـی تۆکمـە بەنـاوی بایۆمیکانیـک. کـە لەبنەڕەتـدا ئـەم چەمکـەی، یاخـود کۆسـێپتە هونـەرەی مایەرهۆڵـد پێکهاتەیـەک و تێکەڵێـک بـوو لـە زانسـتە گشـتی و هەروەهـا زانسـتە مرۆڤایەتیـەکان، ئـەو لەڕێگـەی کارکردنـی لەسـەر(تیـۆری پێرگماتیکـی ، تێڕوانینەکانـی بافلـۆف لەبـواری دەرون ناسـیدا، لەگـەڵ فیزیـای جوڵـەو هەیکەلـی جەسـتەی ئەکتـەر، لەڕێگـەی کارکردنـی لەسـەر سـپەیس و دیکـۆری شـانۆیی) ئامـاژەی بـۆ جۆرێـک پرۆگـرام و میتـۆد دەکـرد کـە بنەمایەکـی تـەواو زانسـتیان هەبێـت، بـەو مانایـەی کـە چەمکـی بایۆمیکانیـک (تەنهـا کۆنسـێپتێکی هونـەری و شـانۆیی نیـە، تەنانـەت تەنهـا ڕاهێنانێـک نیـە تایبـەت بـە پیشـەو کاری ئەکتـەر، ئەوەنـدەی ڕاهێنانێکـە بـۆ پەرەسـەندن و گەشـەکردنی لایەنـی ڕۆشـنبیریی تـاک)٦.

تیـۆری (مایەرهۆڵـد)، کـە جۆرێـک بـوو لـە دروسـتکردنی ئەندازیاریەکـی پتـەو و هونەریانـە لەنێـوان (شـێوە- فـۆرم) و نـاوەڕۆک، هـاوکات خاڵـی کۆکردنـەوەو تێکەڵکردنـی هونـەری شـانۆ بـوو بـە بەشـێک لـە بـوارە زانسـتیەکانیتر، ئـەم هەوڵانەی لەپێنـاو دروسـتبون و داهێنانـی تیۆرێکـی ئەکادیمـی تایبـەت بـوو بەشـانۆ کـە هەڵگـری سـیفات و بنەمـای زانسـتی بێـت، ئـەو پێیوابـوو (ڕاسـتی پەیوەنـدی و ڕەفتـارە مرۆیەکانـی مـرۆڤ دەکرێـت لەڕێگـەی گوزارشـتکردن بـە جوڵـەو ئامـاژەو شـێوازی وەسـتان و دانیشـتیی ئەکتـەرو زمانـی جەسـتەی زیاتـر پیشـانبدرێت بەبـەراود بـە پەنابـردن بـۆ وشـەو زمانـی زارەکـی بـۆ دەربریـن، بـەڵام بەشـێوەیەکی زانسـتی و مەبەسـتدار)٧.

بـەڵام (یۆجینـۆ باربـا)، ئـەو ئەڤەنـگاردە شـانۆکارەی کـە شـانۆی بـە ئاراسـتەیەکیتردا بـرد، لەڕێگـەی داهێنانـی چەمکـی شـانۆی سـێهەم و هێنانەکایـەی چەمکـی زانسـتی ڕەفتارناسـی جەسـتەی ئەکتـەر واتـە (ئەنسرۆپۆلۆژیـای جەسـتە) و شـانۆی سـێهەم ، ئـەو شـانۆکارانەی لەخـۆ دەگـرت کـە مەیـل و خولیایـان تەنهـا بـەلای ئـەو نمایشـە شـانۆیانەدا دەچـوو کـە لەچەندیـن ناسـنامەو ڕەگـەزی جیـاوازو باکگراوەنـدو ڕۆشـنبیری جیـاوازەوە پێکهاتبـوون، (باربـا) پێـێ وایـە، (هونـەری شـانۆ خاڵـی بەیـەک گەیشـتنی بیـروڕاو فەرهەنـگ و ڕۆشـنبیرییە جیاوازەکانـە، کەواتـە دەکرێـت ئاڵوگـۆڕی فەرهەنگـی تێـدا ڕوبـدات بەهەمـان ئاسـت و نـاوەڕۆك[..] چونکـە شـانۆ هەوڵێکـە بـۆ تێگەیشـتن لـە بەهـای کۆمەڵایەتـی لـەلای ئەوکەسـانەی هونـەری شـانۆ بەرجەسـتە دەکـەن)٨.

لـەم ڕێگەیـەوەی (یۆجینـۆ باربـا)دەیویسـت توانـاو لێهاتویـی ئەداکـردن ئەکتـەر بناسـێنێت لەنـاو پانتایی شـانۆیدا، لەڕێگەی وزەی ئەکتـەرەوە هەوڵیـدەدا بەئاراسـتەیەکی زانسـتی و لەڕێگـەی بەکارهێنانـی میتـۆدو پرۆگرامـی تیـۆری و پراکتیکیـەوە خوێندنـەوەی وردو قـوڵ بـۆ هونـەری نوانـدن بـکات، بـە کارکـردن لەسـەر وزەی ئەکتـەرو تێگەیشـتنی بـۆ ئـاکارو ئـەو ئامـرازە پەروەردەیانـەی کـە خـۆی بەشـێوەیەکی پراکیکـی کاری لەسـەر دەکـرد لەگـەڵ بەشـێک لـە فێرخوازەکانـی. چونکـە (یۆجینۆباربـا) پێیوابـوو لەڕێگـەی گۆڕانـکاری شـانۆیەوە گۆڕانـکاری بەرفراوانـتر لەکۆمەڵگـەدا ڕوودەدات، (کاتێـک شـانۆیی گۆڕانـی بەسـەردا دێـت، ئـەو گۆڕانگاریـە لـەلای وەرگـر دروسـت دەبێـت چونکـە ئـەوان بینـەری شـانۆن و هەسـت بـەو بەرەوپێـش چونـە دەکـەن، سـەرئەنجام گۆڕانـکاری بەشـێوەیەکی دیاریکـراو لـە جـۆری تێگەیشـتن و بیرکردنەوەیانـدا ڕوودەدات)٩.

کەواتـە شـانۆ و پیشـەی ئەکتـەر ڕاسـتەوخۆ پەیوەسـتن بـە بابـەت گەڵێکـی زانسـتی و بونـی میتـۆدو پرۆگـرام و هەروەهـا کاریگەرییـان لەسـەر دروسـتکردنی گۆڕانـکاری هەیـە لـە مرۆڤـدا، کەواتـە بەزانسـتی بونـی شـانۆ فاکتەرێکـی یارمەتیـدەرە لـە بڵاوکردنـەوەی هۆشـیاری و پەروەردەکردنـی دیـدگای تـاک لەڕێـی شـانۆوە.

بۆیـە هونـەری شـانۆ بـە تێڕوانینـی (یۆجینـۆ بابـا)، (لەئاسـتێکی بـاڵادا سـەرنج دەخاتـە سـەر ئاڵوگـۆڕی فەرهەنگـی و ڕۆشـنبیری، وە دروسـتکردنی گۆڕانـکاری لـە شـێوازی بیکردنـەوەی تـاک، نـەک گۆڕینـی کۆمەڵگـە)١٠. بۆیـە هونـەری شـانۆ، کار لەسـەر بەردەوامـی و داهێنـان دەکات، کەواتـە گرنگـی هونـەری شـانۆ لەوەدایـە کـە (هۆکارێکـە بـۆ تێگەیشـتن لـە واقـع و ، ئامرازێکیشـە بـۆ ئـەوەی تـاک بـە دەوروبـەرو جیهـان بناسـێنێت) ١١.

هەربۆیـە شـێوازگەری و میتـۆدە شـانۆییەکان بونەتـە مایـەی جێکردنـەوەو جێگیرکردنـی بنەمـاو پرەنسـیپی زانسـتی لەبـواری شـانۆدا چونکـە هەمـوو تێڕوانینـە هونـەری و تێۆریـەکان بەشـێوەیەکی زانسـتی و تۆکمـە لەلایـەن دەرهێنـەرو ئەکتـەرو بیـردۆزە شـانۆیەکانەوە سـەلمێندراون، ئەمـە جگـە لـەوەی دواتـر هەمـوو ئـەم دیـدگا زانسـتی و تێڕوانینـە ئەکادیمیانـە بونەتـە بەشـێك لـە پرۆگرامـی جیهانـی شـانۆو خوێندنـی هونـەری شـانۆ.

تەنانـەت هەمـوو تێڕوانینـە هونـەری و شـانۆیەکانی (برێخـت) وابەسـتەوبوو، یاخـود کاری لەسـەر دروسـتکردنی جۆرێـک لـە گۆڕانـکاری دەکـرد لـە هونـەردا لەسـەر هـەردوو ئاسـتی فـۆرم و فکـر، ئـەو پێیوابـوو شـانۆ دەکرێـت وەکـو مینبەرێـک بـەکار بێـت بـۆ پەروەردەکردنـی تـاک و دروسـتکردنی گۆڕانکاریـی فیکـری و هۆشـیارکردنەوە ، (فێکـردن و هۆشـیارکردن دەبێتـە مایـەی زامنکردنـی خۆشـبەختی و سـەرکەوتن، ئەگـەر هونـەر ئامرازێـک نەبێـت بـۆ بڵاوکردنـەوەی هۆشـیاری ، کەواتـە شـانۆش کاریگـەری و گرنگـی خـۆی لەدەسـتدەدات)١٢.

هەربۆیـە میتـۆدو شـێوازی فۆرمـی شـانۆکەی(برێخـت) بەتەنهـا کاری لەسـەر بەخشـێنی چێـژو خۆشـی نەدەکـرد بەبینـەر بەڵکـو لەمیانـی بەرهـەم و تێڕوانینـە سیاسـیەکانی بانگەشـەی بـۆ فەلسـەفەی ڕۆشـنگەری و عەقڵانیـەت دەکـرد بـۆ ئـەوەی بینـەر لەکاتـی بینینـی نمایشـە هونەریەکانـی بـڕن بـە بەشـێکی زینـدو ، هەروەهـا هۆشـیارانە بڕیـار لەسـەر هەموو ئـەو ڕوداو و بەسـەرهاتانە بـدەن کـە سـەرلەبەری هەمـوو بـەش و دیمەنـە شـانۆیەکان پێـک دەهێنـن، چونکـە (برێخـت) دەیویسـت لـە ڕێگـەی گرتنەبـەری میتـۆدی زانسـتییەوە، هونـەر بینـەر وەکـو بەشـێکی زینـدوی کۆمەڵگـە ئاڕاسـتە بـکات و چەندیـن وتـارو هەڵویسـتی سیاسـی و ڕەخنەیـان ئاڕاسـتە بـکات، بـۆ ئـەوەی شـانۆ وەک ناوەندێکـی فێرکـردن ببێتـە دەروازەیـەک بـۆ ئـەوەی بەشـداری زینـدو، هـاوکات ڕۆڵـی گرنـگ ببینـن لـە دروسـتکردنی گۆڕانکاریـی ڕیشـەی لـە کۆمەڵگـەدا. چونکـە، ئامانـج لـە شـانۆی (برێخـت)دروسـتکردنی تاکـی هۆشـیارو خـاوەن بڕیاربـوو.

هونـەری شـانۆ لـەلای (برێخـت) هەڵگـری سـیفاتی بەرهەمهێنەرانەیـە، لـە بەشـێک لـە تێڕوانینـە زانسـتی و هونەریەکانـی

دەربـارەی چەمکـی نامۆبـون و، شـانۆی داسـتانیدا دەردەکەوێـت کـە لـەم بەشـانە پێکهاتـوە: وزەی مرۆیـی و بەکارهێنانـی، فکـرو هۆشـیاری، چێژوەگرتـن و سـود مەنـد بـوون، پەنـد وەرگرتـن لـە ئەزمـون و پیشـاندراوەکان، ڕەنگدانـەوە لەسـەر کۆمەڵگـە. کەواتـە زۆربـەی خـاوەن بیـردۆزو دەرهێنـەرە شـانۆییەکان، بەکـۆی گشـتی وابەسـتەن بـە بونـی ڕێسـاو بنەمـای زانسـتی وەک ئامرازێـک بـۆ گەشـەپێدانی توانـای مـرۆی تـاک و بەرەوپێشـچونی کۆمەڵگـە، هەروەهـا سـود لـە زانسـت و بوارەجۆراوجۆرەکانیـتر دەبینـن لەپێنـاو بەرەپێشـبردنی ڕەوتـی شـانۆیە مۆدێـرن وهاوچەرخـەکان.

تەنانـەت دەرهێنـەرو پەروەردەکارێکـی شـانۆی بەناوبانگـی وەکـو (ئەندریـە ئەنتـوان) کەبەیەکێـک لـە دیـاردە شـانۆیە گرنگـەکان دادەنرێـت لەبـواری پەروەدەکردنـی ئەکتـەرو فێرخـوازی بـواری شـانۆ، لەمیانـی کردنـەوەی تاقیگـەو پەیمانگەیەکی شـانۆی تایبـەت بـە گەنجـە ئەکتـەرو دەرهێنـەرەکان، توانـی چەندیـن وانـەی گرنـگ و زانسـتی بەشـێوەیەکی ئەکادیمـی دەربـارەی هونـەری نوانـدن و دەرهێنـان بداتـە فێرخوازەکانـی . (ئەندریـە ئەنتـوان) هەرلەسـەرەتای کارکردنـی وەکـو دەرهێنەرێکـی شـانۆیی هەوڵـی بەدامەزراوەیکـردن و بەزانسـتیکردنی هونـەری شـانۆی دەدا، بۆیـە بەشـێک لـە نەریـت و داهێنـدراوە زانسـتیەکانی وەکـو چەمکـی بونـی (کاسـتین) لەشـانۆدا دەگەڕێتـەوە بـۆ تێڕوانینـە زانسـتیەکانی ئـەم دەرهێنـەرە بەئەزمونـە فەرەنسـیە

بیرۆکـەی دامەزراندنـی ناوەنـدو پەیمانگەیەکـی هونەریـی تایبـەت بـە بـواری نوانـدن و دەرهێنانـی شـانۆیی لـەلای (ئەندریـە ئەنتـوان) زیاتـر بـۆ ئاڕاسـتەکردنی هونـەری شـانۆ بـوو بـەرەو بەزانسـتیکردنی شـانۆو فێرکـردن و خوێندنـی هونـەری شـانۆ لـە ناوەندێکـی فەرمیـدا ، ئامانجکێـتری بریتـی بـوو لـە بەدەسـتهێنانی ئەزمونـی گرنـگ و داهێنانـی هونەریـی نـوێ دەربـارەی فۆرمـی دەرهێنـان و نواندنـی شـانۆیی لەڕێـی بونـی بیرۆکـەی پەیمانگـەی هونەریـی تایبـەت بـە شـانۆ.

هەروەهـا (ئەندریـە ئەنتـوان) دەیویسـت لـە ڕێگـەی بونـی ژینگـەی زانسـتیەوە توانـاو لێهاتویـی خۆرسـکانەی چینـی گەنجان بەرکاربهێنێـت و بەشـێوەیەکی زانسـتی ئاڕاسـتەیان بـکات، بەتایبەتـی کاری لەسـەر ئـەو کەسـانە دەکـرد کـە بەشـێوەیەکی زانسـتی هونـەری شـانۆ و نواندنیـان نەخوێندبـوو، (ئەندریـە ئەنتـوان لەڕێگـەی کردنـەوەی تاقیگـەو ئەنجامدانـی مەشـق و ڕاهێنانـی جـۆراو جـۆر دەربـارەی پەروەدەکردنـی وزەی دەنـگ و توانسـتی جەسـتەی فێرخـوازو ئەکتـەرە ناپیشـەمەندەکان توانـی ڕۆڵێکـی گرنـگ ببینێـت لـە هێنانـە نـاوەوەی نەوەیەکـی ناپیشـەمەند بـۆ نـاو کایـەی هونـەری شـانۆو لـەم ڕێگەیـەوە پەیمانگەیەکـی شـانۆی تایبـەت بـە خـۆی دامەزرانـدو ئەمـەش بەسـەرەتایەکی باشـی میتۆدگەرایـی زانسـتی دادەندرێـت لـە پرۆسـەی فێرکـردن و پەروەردەکردنـی فێرخـواز بەشـێوەیەکی زانسـتی)١٣.

٢,١ تەوەرەی دووەم/ کاریگەریەکانی پەروەدەو فێرکردنی شانۆ لەسەر ناوەندەکانی خوێندن

بەپێـی پەیـڕەو و پرۆگرامـە زانسـتیەکانی بـواری خوێنـدن لـە وڵاتانـی وەکـو ویلایەتـە یەکگرتوەکانـی ئەمەریـکا و بەشـێک لـە وڵاتانـی ئەوروپـا، هەمیشـە پەنـا دەبرێتـە بـەر هونـەری شـانۆ وەکـو بەشـێک لـە بونیـادی سیسـتمی پـەروەردەو فێرکردنـی فێرخـوازان لـە ناوەندەکانـی خوێندنـدا، ئەمـەش لـە پێنـاو پێشخسـتنی توانسـت و لێهاتویـی فێرخوازانـە لـەو ناوەنـدە پەروەردەییانـەدا، چونکـە فێکـردن (پرۆسـەیەکی یارمەتیـدەرە کـە هـاوکاری تـاک دەکات بـە باشـی مانـاو بەهـا بدۆزێتـەوە لـە ژیانـدا [..]، لەبـەر ئـەو هۆکارەیـە کـە درامـاو شـانۆ ڕەنگـە بتوانـن یارمەتیـدەری پرۆسـەی فێرکـردن بـن بەشـێوەیەکی زانسـتی ، چونکـە شـانۆو درامـا هاوتەریـب پەیونـدی و کاریگەریـان هەیـە لەسـەر چۆنێتـی کاراکـردن، یاخـود خێراکردنـی پرۆسـەی پـەروەردەو فێرکردنـی تـاک)١٤

چونکـە، هونـەری شـانۆ یارمەتـی فێرخـواز دەدات لـە چۆنێتـی کەمکردنـەوەی فشـارو ڕزگاربـوون لـەو پەسـتانە دەرونیانـەی

کـە هەندێکجـار بەهـۆی جـۆری پرۆگرامـە زانسـتیە پەروەردەییەکانـەوە دەدرێنـە فێرخـوازن، بۆیـە لـەم جـۆرە دۆخانـەدا هونـەر بەگشـتی و شـانۆ بەتایبەتـی دەتوانـێ کۆمەکـی فێرخـواز بـکات لـە پەروەدەکردنـی میـزاج و گەشەسـەندنی زیهنـی و جەسـتەیی، چونکـە لەمیانـی بینینـی نمایـش یاخـود بەشـداریکردن لـە نمایشـە شـانۆیەکاندا، تەنانـەت لەڕێگـەی خوێندنـەوەی شـانۆنامە لەنـاو پـۆل و هۆڵەکانـی خوێندنـدا، دەکرێـت لایەنـی کەسـایەتی و مێشـکی قوتابـی پـەروەردە بکرێـت و پـەرە بـە خەیـاڵ و لایەنـی سـۆزو هەسـتەکانیان بدرێـت، بۆئـەوەی قوتابـی لـەم ڕێگەیـەوە چێـژ وەربگـرن و هـاوکات بتوانـن لەمیانـی هونـەرەوە لـە شـانۆو هەروەهـا لـە ژیـان و دەوروبەریـان تێبگـەن، چونکـە (شـانۆ هۆکارێکـی سـەرەکی یارمەتیـدەرە بـۆ تێگەیانـدن وپێگەیاندنـی تـاک لەڕێگـەی گرتنەبـەری پەیڕەوپرۆگرامـی زانسـتیەوە، بۆیـە بەکارهێنانـی شـانۆ وەکـو ئامرازێکـی یارمەتیـدەر تەنانـەت دەبێتـە مایـەی کاراکـردن و بەرەوپێشـبردنی پرۆسـەی پـەروەردەو فێرکردنـی زانسـتی لەناوەندەکانـی خوێندنـدا)١٥.

لەبەرئـەوە، شـانۆ کۆمەکـی مەعریفـی و عەقڵـی فێرخـوازن و تـاک دەکات، لەمیانـی گوێگرتنیـان لـە دیالۆگێکـی شـانۆیی یان لەرێـی خوێندنـەوەی شـانۆنامە یاخـود، لەڕێگـەی ڕۆڵ بینیـن و بەشـداریکردنیان لـە کارو چالاکیـە شـانۆییەکاندا. گرنتەبـەری ئـەم جـۆرە ئامـرازە هونـەری و شـانۆییانە هـۆکاری یارمەتیـدەرن لـە پەروەردەکردنـی هەسـتی و مێشـکی فێرخـواز، هـاوکات یارمەتیـی قوتابـی دەدات بـۆ ئـەوەی ببێتـە خاوەنـی سـەرنج و بیرەوەرییەکـی بەهێـز بێـت.

هـاوکات دراماو شـانۆ، پـەرە بـە لایەنـی هەسـت و بیسـتن و بینینـی قوتابیـان دەدات، چونکـە هونـەری شـانۆو بەتایبەتیـش نمایشـی شـانۆیی لـەڕووی پێکهاتـەوە چەندیـن ڕەگـەزی تێدایـە بـۆ نمونـە، بارسـتایی و ڕەنـگ و قەبـارە، مۆزیـک و گۆرانـی و کاریگـەری دەنگـی، هەروەهـا لـە ڕێگـەی کەسـایەتی نـاو نمایشـە شـانۆیەکان و لـە ڕێگـەی ڕوداو و زانیـاری مێژوویـی و بابەتیانـەوە. بۆیـە گرنگیـی شـانۆ لەوەدایـە کـە یارمەتـی منـداڵ و فێرخـوازن دەدات، کـە مەیـل و خۆشەویسـتیان بـۆ مرۆڤایەتـی و کۆمەڵگـەو پەیوەندەیـە کۆمەڵایەتیـەکان هەبێـت، کەواتـە شـانۆ میمبەرێکـە بـۆ دروسـتکردنی هۆشـیاری و گەشـەپێدانی توانـای مێشـکی و ڕۆشـنبیری لـەلای فێرخـوازان، یاخـود قوتابیـان چونکـە (شـانۆ خاوەنـی بەهایەکـی مرۆڤایەتـی بـەرزەو لەتوانایدایـە کـە جیهانێکـی فـراوان بـەڕووی منـداڵان و قوتابیانـدا بکاتـەوە ، جیهانێکـی نوێیـە کـە پـڕە لـە خەیـاڵ و کێشـمەکێش)١٦.

کەواتـە خوێندنـی شـانۆ وەک بەشـێک لـە پرۆگرامـی خوێنـدن و پەروەردەکـردن یارمەتـی بەرزکردنـەوەی ئاسـتی هونـەری و چێژبینینـی قوتابـی دەدات. ئەمـە جگـە لـەوەی کـە هونـەری شـانۆ هـاوکاری قوتابـی دەکات لـە چۆنێتـی باشـکردنی ئاسـتی زمانەوانیـان، بەتایبەتیـش لەسەرئاسـتی چۆنێتـی گوتنـی وشـەو تێگەیشـتن لـە دەلالات و مانـاو هێـما جیـاوازەکان لـە سیسـتمی زمانەوانیـدا، ئەمـەش وادەکات لـە قوتابـی لـە شـێوازی گفتوگۆکـردن و هەڵبژاردنـی وشـە لەکاتـی قسـەکردنداو بەشـداریکردن لـە نـاو پـۆل و هۆڵـی خوێندنـدا چالاکتربێـت.

شـانۆ چالاکیەکـی هونەریـە، کەلەتوانایدایـە بەشـداری بـکات و ببێـت بـە بەشـێک لـە پرۆگـرام و میتـۆدی پەروەوەردەیـی لەپێنـاو پەرەپێـدان و گەشـەکردنی توانـا عەقڵییـە مرۆییـەکان، (فێرکـردن و خوێندنـی شـانۆ ئامرازێکـە بـۆ بەهێزکردنـی پرۆسـەی خوێنـدن و فێکردنـی قوتابـی وگەشـەپێدانی لایەنـی ئەقڵـی و مەعریفـی و کۆمەڵایەتـی و تەنانـەت لایەنـی جەسـتەیی بۆیـە زۆربـەی وانـە هونـەری و شـانۆییەکان وەکـو ئامرازێکـی کاریگـەر بەکاردەهێندرێـن بـۆ پشـتگیریکردنی پرۆسـەی پـەروەدە، چونکـە کارو چالاکـی و تەکنیکـە شـانۆییەکان کاریگەرییـان لەسـەر پەروەردەکردنـی لایەنـی هەسـت و سـۆزو جەسـتەو هەروەهـا ڕاهێنانـی قوتابیـش هەیـە لەسـەر چۆنێتـی تێگەیشـتن لـە وانـە زانسـتیەکانی ناوەندەکانـی پـەروەردەو فێرکـردن بـە باشـترین شـێوە)١٧.

هەربۆیـە ،سیسـتمی فێرکـردن لـە ناوەندەکانـی خوێنـدن لـە جیهانـدا بـۆ نمونـە فێرگـەو قوتابخانـەکان، کۆلیـژو زانکـۆکان هەمـوو تێکـڕا فێرخـواز بەجۆرێـک ئاڕاسـتە دەکـەن کـە وابەسـتە بـن بـە بنەمـاو ڕێسـاو پرۆگرامـە زانسـتیەکانەوە. کەواتـە دەکرێـت شـانۆ لـە قۆناغـە جیاوازەکانـی تەمەنـی تـاک و بەتایبەتیـش لەقۆناغـی منداڵیـدا ببێتـە هۆکارێکـی یارمەتیـدەری کاریگـەر لـە چۆنێتـی پەروەردەکـردن و فراوانکردنـی خەیـاڵ و تیگەیشـتنەکانی بـۆ ژیـان، ژینگـەو دەوروبـەر ، چونکـە شـانۆ دەکرێـت وەک یارییەکـی مرۆیـی ، وەک گەمەیەکـی هونـەری ببێتـە مایـەی جوڵانـدن و ئازادکردنـی شـێوازی بیکردنـەوەو وێناندنـی واقـع و ژینگـەی دەوروبـەری.

منـداڵان لـە قۆناغێکـی دیاریکـراودا جیهانێکـی خەیاڵـی وتایبـەت بۆخۆیـان دەخولقێنـن و هەندێکجـار بەبـێ ئـەوەی بەرامبەرەکانیـان گفتوگۆیـان لەگەڵـدا ئەنجـام بـدەن دەکەونـە گفتوگـۆو قسـەکردن بەتایبەتـی لـە کاتـی بینینـی نمایشـی شـانۆی منداڵانـدا، بۆیـە (شـانۆ دەکرێـت بـەکار بهێندرێـت بـۆ مەشـقپێکردنی منـداڵ لەسـەر چۆنێتـی بەکارهێنانـی دەنگـی وەکـو ئامرازێـک بـۆ گوزارشـتکردن لـە هەسـت و سـۆزەکانی، ئەمـە جگە لـەوەی شـانۆو درامـا دەبنـە هـۆکاری بەرزکردنەوەی ئاسـتی خوێندنـەوەو و گوتنـی وشـەو دەسـتەواژەو ڕسـتە لـەلای منـداڵ، چونکـە لێکۆڵینـەوەکان دەریـان خسـتوە منـداڵ بەپلـەی یەکـەم لەڕێگـەی شـانۆوە بەخێرایـی فێـر دەبێـت، تەنانـەت هـەر لەڕێگـەی شـانۆوە لـە کۆمەڵگـەو دەوروبـەر تێدەگـەن، بەتایبەتیـش لـە قۆناغـی بـەر لەچونیـان بـۆ قوتابخانـە)١٨

 شـانۆی منـداڵ ڕەنگـە باشـترین و نزیکتریـن هونـەر بێـت لـە منداڵانـەوە، چونکـە لەڕێگـەی نوانـدن و جـل وبەرگـی ئەکتـەرەکان و کەسـایەتیە ئاژەڵەکانـی نـاو نمایشـە شـانۆیەکان ، منـداڵ دەتوانێـت بەباشـی تێبـگات لـە ژیـان و ژینگـەی دەوروبـەری، ئەمـە جگـە لـەوەی کـە بەشـێك لـە منـداڵان کاتیـك لـە نمایشـە شـانۆیەکاندا بەشـداری دەکـەن وەکـو کاری نوانـدن ، بێگومـان لـەم ڕیگەیـەوە توانـای دەنگـی و عەقڵـی و جەسـتەییان پـەروەدە دەبێـت و گەشـە دەکـەن، چونکـە (شـانۆی منـداڵان هـۆکاری سـەرەکیە لـە برەودانـدا بـە پێشـکەوتنی هێـزو وزە فیزیکـی و مرۆیەکانـی منـداڵ ، بەتایبەتـی لـە ناوەندەکانـی خوێندنـدا چونکـە، شـانۆو نمایشـە شـانۆییەکان دەبنـە مایـەی ئـەوەی کـە منـداڵ هەسـت بـە سەرسـامی و تەنانـەت تـرس و بەزەیـی پێداهاتنـەوە بکـەن بەرامبـەر بـە خەڵکانـی دەوروبەریـان ، ئەمـە جگـە لـەوەی گیانـی هـاوکاری و خۆشەویسـتییان لەنـاودا زیـاد دەکات و ڕزگاریـان دەبێـت لەهـەر گـرژی و پەسـتانێکی دەرونـی و تەنانـەت لـە هـەر ڕق وکینەیـەك کـە بەرامبـەر بـە منـداڵان و بەرامبەریـان دروسـت دەبێـت)١٩.

بۆیـە دەبێـت بـە هۆشـیارییەوە جـۆری ئـەو نمایـش و بابەتانـە دیـاری بکرێت کـە دەبنـە مایـەی پەروەردەکـردن و پێگەیاندنی توانـای جەسـتەیی و ئەقڵـی، یاخـود هۆشـیاری لـەلای منـداڵ . بۆیـە لـە وڵاتانـی ئەوروپـی و ئەمریکـی زۆر گرنگـی بـە شـانۆی منـداڵ دەدەن   (لەبـەر گرنگیـی شـانۆی منـداڵ لـە شـاری لابیـزج لـە وڵاتـی ئەڵمانیـا لەسـاڵی ١٩٤٣د بۆیەکەمجـار شـانۆی منـداڵ دامەزرێنـدرا کـە ئامانـج لێـی بیرهێنانـەوەی ئـارەزو زیانەکانـی جەنـگ بـوو لەسـەر ژیانـی خەڵـك و بەتایبەتیـش کاریگەریـی جەنـگ لەسـەر چینـی منـداڵان، بـۆ ئـەوەی منداڵان هەسـت بـە بەزەیـی بکـەن و سـۆزیان بـۆ مـرۆڤ و ئـەو منـداڵ و خەڵکانـە هەبێـت کـە بەهـۆی بونـی جەنگـەوە دوچـاری نەهامەتـی و مـردن دەبـن[..] واتـە شـانۆی منداڵ وەکـو ئامرازێـک بـەکار دەهـات بـۆ دروسـتکردنی تـۆوی بەزەیـی و خۆشەویسـتی و هاوکاریکـردن لـەلای منـداڵان.)٢٠.

زۆرجـار دەکریـت بەشـێک لـە قوتابیـان لـە ڕێگـەی هونـەرو درامـاو شـانۆوە بتوانـن گوزراشـت لـە خۆیـان و لـە توانـاو بەهـرە شـاراواکانیان بکـەن و لەوانەیـە شـانۆ ببیتـە فاکتەرێـک بـۆ بەرزکردنـەوەی ئاسـتی زانسـتی و مرۆییـان، ئەمـە جگـە لـەوەی شـانۆ یارمەتییـان دەدات باوەڕیـان بـە خۆیـان بێـت و تـرس و دەڵەڕاوکـی لەناخیانـدا بڕەوێتـەوەو ئـەو جـۆرە سـیفات و ڕەفتارانـە تێپەڕێنـن، بۆیـە شـانۆو ڕاهێنـان، یاخـود گەمـە شـانۆییەکان، دەکرێـت هۆکارێکـی یارمەتیدەربـن لـە چاندنـی

هێـزی باوەڕبەخۆبـون و سـەرکەوتن لـە لای قوتابـی و پۆرسـەی خوێندنـدا)٢١.

لەبەرئـەوە (هونـەری شـانۆ لـە پرۆسـەی خوێنـدن و فێرکردنـدا چەندیـن ئـەرک و ئامانجـی گرنگـی هەیـە بـۆ هەمـوو چیـن و توێژەکانـی فێرخـواز لەقۆناغـە جیاوازەکانـی خوێندنـدا، چونکـە لەڕێگـەی گرتنـە بـەری چەندیـن مەشـق و ڕاهێنـان و چالاکـی شـانۆیی و کارو پـرۆژەو نمایشـە شـانۆیەکانەوە دەکرێـت شـانۆ کۆمـەک و هاوکاریـی فێرخـوازان بـکات لـە چۆنێتیـی بەرزکردنـەوەی توانسـتی عەقڵـی و فکـری، یاخـود پەویوەندیـە کۆمەڵایەتیەکانـی قوتابـی، ئەمـە جگـە لـەوەی شـانۆو چالاکیە شـانۆییەکان هانـی تـاک دەدەن گوزارشـت لـە بیـرو بۆچـون و تێڕوانینەکانیـان بکـەن دەربـارەی ژیـان و مامەڵەکردنـی تـاک لـەدەرەوەی ناوەندەکانـی خوێنـدن)٢٢.

کەواتـە کارو بەرهەمـە چالاکیـە شـانۆیەکان، یاخـود میتۆدەکانـی درامـاو شـانۆ ، بەکـۆی گشـتی یارمەتـی و هـاوکاری سـەرجەم چیـن و توێژەکانـی کۆمەڵگـە دەکات و هـاوکاری بەرزکردنـەوەی ئاسـتی ڕۆشـنبیری و زانسـتییان دەکات.

٣,١ ئاماژەکانی چوارچێوەی تێوری

١ - گرنگیـی میتۆدۆلۆجیـا لـە شـانۆدا بـۆ پێدانـی سـەنگ و هێـزە بـە فێرخـوازی شـانۆ، لەڕێگـەی گرتنەبـەرو ئەنجامدانـی چەندیـن ڕاهێنانـی شـانۆیی و هەروەهـا پشـت بەسـتن بـە سـەرچاوەی زانسـتی و ئەکادیمـی جیهانـی و سـەردەمی . چونکـە پرۆگـرام و میتـۆد هەمیشـە دەبنـە مایـەی دروسـتکردنی پەیـڕەو و بنەمـای زانسـتی و ئەکادیمـی دروسـت و کاریگـەر.

٢ - بەشـێکی زۆر لـە بیرمەنـدو و شـانۆکارە جیهانیـەکان، دوپاتـی دەکەنـەوە کـە گرنگـی خوێندنـی شـانۆ وەکـو بوارێکـی هونـەری بەشـێوەیەکی زانسـتی پەیوەسـتە بەبونـی ئـەو پرۆگـرام و میتـۆدە زانسـتیانەی کـە دەدرێتـە فێرخوازانـی بـواری شـانۆ بەدرێژایـی کات و مـاوەی ئەزمونکـردن و خوێندنـی شـانۆ لـە ناوەندەکانـی خوێندنـی وەکـو پەیمانگـەو کۆلیژەکانـی هونـەر.

٣ - دەبێـت قوتابـی یاخـود هونەرمەنـدی شـانۆیی بەردەوامـی بـە ئەنجامدانـی مەشـق و ڕاهێنانـە شـانۆییەکان بـدات لـە نـاوەوەو دەرەوەی ناوەندەکانـی فێرکـردن و خوێندنـی شـانۆ، هـاوکات دەبێـت ئـاگاداری لایەنـی تیـۆری ئـەو کتێـب و سـەرچاوە زانستیە تێۆریـە گرنگانـە بێـت کەدەربـارەی هونـەری شـانۆ ونـوسراون و دەنوسرێـن، لەگـەڵ بینیـن و تەماشـاکردنی نمایشـی شـانۆیی چونکـە ئـەم جـۆرە ئـەرک و چالاکیانـە وەکـو بەشـێک لـە میتـۆدو پـەروەردەی زانستی وئەکادیمـی ئەژمـار دەکرێـت.

٤- مامۆسـتاو پێداگۆکـی پسـپۆر لەبـواری شـانۆدا دەبێـت خـاوەن و هەڵگـری دوو سـیفاتی سـەرەکی بێـت ، واتـە سـەرەتا دەبێـت ئـەو کەسـە فێرکارە ڕاهێنـەری شـانۆیی بێـت بۆئـەوەی بتوانێـت زانیاریـە تیـۆری و میتـۆدە پراکتیکیـەکان بەباشـترین شـێوە فێـری فێرخـواز بـکات، پاشـان دەبێـت مامۆسـتای شـانۆ خاوەنـی ئەزمونـی پراکتیکـی و گرنـگ و پرۆفیشـناڵ بێـت.

٥- یەکێـک لـە پێگـە پەروەردەییـە گرنگەکانـی شـانۆ ئەوەیـە کـە دەتوانێـت ببێـت بـە کەرەسـتە بـۆ دانانـی پرۆگرامـی پـەروەردەو فێرکـردن بـۆ قوتابیـان وفێرخـوازان ، بۆئـەوەی ببێتـە بەشـێک لـە هـۆکاری فێرکـرن، وەکـو هـەر پرۆگـرام و میتۆدێکـی مەنهەجـی و زانسـتی تـر لەبـوارە جیاجیاکانـی خوێندنـدا.

٦- گرنگیـی بـوارو خوێندنـی شـانۆ لـە چۆنێتـی شـێوازی خوێندنـی ئـەم بـوارە هونـەری و هەسـتیارەیە لـە ناوەنـدە فێرکاریەکانـی وەکـو کۆلێـژو پەیمانگـەکان ، لەڕێگـەی پەنابـردن بـۆ پرۆگرامـی سـاڵانەی زانسـتی و سـتاندارد و بونـی هۆڵـی مەشـق و ڕاهێنـان بـۆ وانـە پراکتیکیـەکان و دابینکـردن و فەراهەمکردنـی هەمـوو ئـەو پێداویسـتیە تەکنیکیانـەی کـە فێرخـواز پێـش دەخـات لـەڕووی هونـەری و زانسـتیەوە.

بەشی سێهەم/ ڕێوشوێنەکانی توێژینەوە

١,١ کۆمەڵگەی توێژینەوەکە : پێکدێت لە پسپۆڕانی ئەکادیمیی خاوەن بڕوانامەی باڵا و ئەزموونی دیارو کاریگەر لە بوارەکانی پیداگۆگی و بوارە هونەرییە جیاجیاکانی شانۆدا لە هەرێمی کوردستان

٢ . ١ نمونەی توێژینەوەکە

توێژەر لەم توێژینەوەیەدا پەنای بردۆتە بەر ڕێکاری هەڵبژاردنی بەمەبەست - بۆ هەڵبژاردنی نمونەی توێژینەوە، ئەمەش لەپێناو هێنانەدیی ئامانجی توێژینەوەکەی، نمونەکەش پێکدێت لە سێ کەس کە تایبەتمەندییان هەیە لە بواری وانەوتنەوەو فێرکردنی شانۆ لەسەر هەردوو ئاستی تیۆری و پراکتیکی بەشێوەیەکی زانستی و ئەکادیمی لە بەشێک لە پەیمانگەو کۆلیژەکانی هونەر لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا. ئەوانیش بریتن لە :

یەکەم/ فازل جاف

دووەم/ سەردار محمود

سێیەم/ محمد صبري

٢,١ میتۆدی توێژنەوە

توێژەر لەم توێژینەوەیەدا میتۆدو شێوازی وەسفی بۆ شیکردنەوەی نمونەکان بەکارهێناوە.

٣,١ ئامرازەکانی توێژینەوە

بریتین لە :

ئاماژەکانی چوارچێوەی تیۆری

ئەنجامدانی چاوپێکەوتنی تایبەت لەگەڵ هەریەکێک لە سێ پێکهێنەرەکەی نمونەی توێژنەوەکە

ئەزمونی کردەیی و مەیدانیی توێژەر لە بابەتی توێژینەوەکەدا ، بەتایبەتیش لەگەڵ پێکهێنەرەکانی نمونەی توێژینەوەکەو ئاگاداربوونی لە چۆنێتی و ئەزموونی کارکردنی هەرسێکیان لە نزیکەوە، چونکە هەریەک لە بەڕێزان فازل جاف و سەردار محمود و محمد سەبری ، سێ کەسایەتیی و کادرو پێداگۆگ و ڕاهێنەری بواری شانۆیی کوردین و ساڵانێکی زۆرە کاریگەریان هەیە لەسەر دروستکردنی نەوەیەک نوێ لە، شانۆکاری ئەکایدمیی و ئەکتەرو دەرهێنەرو ڕاهێنەری شانۆیی لە هەرێمی کوردستان و ، توانیویانە چەندین کادرو وزەی نوێ و دەرهێنەرو ئەکتەری شانۆیی بە پێی ئەزمونی کرداری و تێڕوانینی زانستییانەی خۆیان لە نێو بزافی شانۆی کوردی پەروەردە بکەن.

٤,١ شیکردنەوەی نمونەکان

نمونەی یەکەم/ فازل جاف

(فازل جاف) دادەندرێت بە یەکێک لەو ڕاهێنەرو دەرهێنەرە شانۆیانەی کە ڕۆڵێکی گرنگی بینیوە لە گواستنەوەی ڕۆشنبیری زانستی شانۆی و ئەزمونی پراکتیکی لە بەشێک لە وڵاتانی ئەوروپاوە بۆ وڵاتە عەرەبیەکان و بەتایبەتیش بۆ بەشێک لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕست و بەدیاریکراویش بۆ عێراق و هەرێمی کوردستان، بۆیە هەمیشە بەشێک لە هەوڵ و ئەزمونە هونەری و زانستیەکانی، بۆ دروستکردنی کاریگەری ئەرێنی شانۆی بوە لەسەر ڕەوتی شانۆی عەرەبی و کوردی، ئەو خولیای بۆ بواری شانۆ لەسۆنگەیەکی تەواو زانستی و لە گۆشەنیگایەکی میتۆدۆلۆجیەوە سەرچاوەی گرتوە، واتە شێوازی کارکردن و بۆچونە هونەرەیەکانی دەربارەی هونەری شانۆ پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە

ئەزمونـی خوێنـدن و سـیرچکردنی زانسـتی و ئەکادیمیانەیـەوە هەیـە. ئـەو لەڕێگـەی نوسـینی چەندیـن کتێـب لـە بـواری شـانۆ و هەروەهـا بڵاوکردنـەوەی وتـارو توێژنـەوەو ئەنجامدانـی ۆرکشـۆپ لەبوارەکانـی هونـەری شـانۆ، زمانـی جەسـتە و، دەرهێنانـی شـانۆیی پێگەیەکـی گرنگـی هونـەری و زانسـتی بـۆ خـۆی دروسـت کـردوە، ئەمـە جگـە لـەوەی کـە ناوبـراو بەهـۆی ئەزمونـی خوێندنـی لـەدەرەوەو نـاوەوەی وڵآت، شـارەزای چەندیـن زمانـی وەکـو کـوردی، عەرەبـی، ئینگیلـزی، ڕوسـی و سـویدیە، ئـەو لەئێسـتادا کاریگـەری لەسـەر ڕەوتـی شـانۆی کـوردی و بەشـێک لـە شـانۆی وڵاتانـی عەرەبـی هەیـە.

فـازل جـاف، بۆچـون و تێڕوانینـی زانسـتی تایبـەت بـە خـۆی هەیـە دەربـارەی بـواری شـانۆو مـاوەی زیاترلـە چـل سـاڵە ئەزمونـی کارکـردن و خوێندنـی شـانۆی هەیـە لـە نـاوەوە دەرەوی وڵات، بەجۆرێـک تێڕوانیـن و تێگەیشـتنە زانسـتیەکانی بـۆ هونـەری شـانۆ بەگشـتی بۆتـە مایـەی دروسـتکردنی کاریگـەری لەسـەر بەشـێک لـەو شـانۆکارو فێرخوازانـەی کـە ئەزمونـی کارکـردن و خوێندنیـان هەیەلەسـەر دەسـتی ئـەم مامۆسـتاو دەرهێنـەرە شـانۆیە. بەنمونەکـەی (فـازل)و بۆچونەکانـی، گرنگـی و بەهـای بنیاتنـان و دارشـتنی پرۆگـرام و میتـۆدی خوێندنـی شـانۆ دوپـات دەکاتـەوە ، لەگـەڵ ئامادەکردنـی مامۆسـتای پسـپۆڕ بـۆ فێکردنـی قوتابـی بەشـی شـانۆ لەناوەنـدە فێرکاریـە هونەرەکانـی وەکـو ،پەیمانگـەو کۆلێـژەکان.

بۆیـە (فـازل) هەندێـک پێـوەری جیهانـی و سـتانداردی هەیـە بـۆ دەنسیشـانکردن و هەڵبژاردنـی ئـەو قوتابیانـەی خوازیـارن لەبـواری شـانۆ بخوێنـن و ، هـاوکات جـۆری میتـۆدو پرۆگرامـی خوێنـدن بەهەنـدو گرنـگ دەزانێـت لـەم پرۆسـە پەروەردەیەدا، بەپێـی بۆچونـی فـازل جـاف، شـوێن و ژینگەیەکـی گونجـاوی زانسـتی خوێندنـی شـانۆ دەبێـت هەمیشـە بەهەنـد وەربگریـت و فەراهـەم بێـت بـۆ فێرخوازانـی بـواری شـانۆ. وەک پێویسـتەیەکی ئەکادیمـی و زانسـتی ،هەروەهـا ئامـاژە بـەوە دەکات کـە دەبێـت ئاسـتی دابیـن کـردن و فەراهەمکردنـی ژینگەیـی وخوێندنـی شـانۆ لەجـۆری فێرگـە شـانۆییە فەرمـی و جیهانیـەکان بێـت، بەتایبەتیـش چەندیـن ناوەنـدی شـانۆی گرنگـی بەریتانـی وەکـو قوتابخانـەی (ڕادا، لامـدا و قوتابخانـەی برسـتڵ بـۆ درامـا) چونکـە، ئـەم ناوەنـدە شـانۆیە نـاسراوە جیهانیانـە حکومەتـی بەریتانیـا سـاڵآنە گرنگیەکـی زۆریـان پێـدەدات و کۆمەکیـان دەکات، بۆیـە لەمیانـی بەدواداچونـی حکومـەت و کارکـردن لەسـەر گەشەسـەندنی ئـەم ناوەنـدە شـانۆیە گرنگانـە سـاڵانە کار لەسـەر دوو دەرئەنجامـی گرنـگ دەکـەن ، یەکـەم؛ بەرزکردنـەوەی ئاسـتی زانسـتی لـەم قوتابخانـە فەرمیـە شـانۆیانەدا، دووەمیـش ڕاکێشـانی سـەدان قوتابـی وشـانۆکاری لێهاتـوی جیهـان بـۆ نـاو ئـەم قوتابخانـە شـانۆیانە بەمەبەسـتی ئەنجامدانـی توێژینـەوەو ئەزمونـی پراکتیکـی و خوێندنـی شـانۆ بەشـێوەیەکی پرۆفیشـناڵ و زانسـتی. ئەمـە جگـە لـەوەی سـاڵانە بەجێتێـک و بڕێـک پـارە بەدەسـت دەهێنـن بـۆ حکومـەت و وڵاتەکەیـان. بێگومـان سـەرچاوەی هەمـوو ئـەم دەرئەنجامـە ئەرێنـی و گرنگانـە بەهـۆی بونـی سـتراتیژیەت و شـێوازی دابنیکـردن و دارشـتنی پرۆگـرم و میتۆدەکانـی خوێنـدەوە هەیـە لـەو قوتابخانـە شـانۆیانە.

هەروەهـا (فـازل) ئامـاژەی بـەوەدا کـە دەرچـوی زانکـۆی (گۆڵـدن سـمس)ە لـە وڵاتـی بەریتانیـا، ئـەو پێیوایـە کـە شـێوازی وانـە خوێنـدن و هـاوکات شـێوازی وانـە وتنـەوەی مامۆسـتای شـانۆ کاریگـەری ڕاسـتەوخۆی هەیـە لەسـەر بەرهـەم هێنـان و پێگەیاندنـی قوتابـی لێهاتـو داهێنـەر، چونکـە هەمیشـە مامۆسـتای پسـپۆڕو خـاوەن ئەزمـون، مامۆسـتای فێـرکارو ڕاهێنـەر ڕەنگدانـەوەی ئەرێنـی لەسـەر قوتابـی دەبێـت و دەتوانێـت بەباشـی مەشـق و ڕاهێنانـی زانسـتی و میتـۆدی پـێ بڵێتـەوە. واتـە جۆرێـک لـە ئـازادی دەسنیشـانکردن و بڕیـاردان دەدەن بـە قوتابـی بـۆ ئـەوەی کەسایەتی هونـەری بـۆ خـۆی دروسـت بـکات و ببێتـە خـاوەن سـتایل و تێڕوانینـی هونـەی خـۆی.

هەروەهـا فـازل جـاف باسـی گرنگـی پەرەوپێـدان و پیشخسـتنی پرۆگـرام ومیتـۆدی شـانۆی سـاڵانەی دەکات لـەو دەوڵـەت و وڵاتانـەی پێیـان دەوترێـت وڵاتانـی ئەسـکەندەنافیاو ڕۆژهـەڵات و هەندێـک وڵاتانیـتری وەکـو ڕوسـیا، ئـەو دەڵێـت سـاڵانە

خەڵکانێکی پسپۆڕی شانۆی لەهەموو وڵاتانی ئەوروپای ڕۆژئاواو ڕۆژهەڵات، هەڵدەستن بە ئەنجامدانی کۆنفرانسی سالانە لەپێناو هەڵسەنگاندنی ئەو میتۆدو پرۆگرامانەی کە تایبەتن بە وانەکانی نواندن، دەرهێنان ، سینۆگرافیاو ئیمرۆڤایس دەیدەنە بە فێرخوازان لەو پەیمانگەو کۆلێژەکانی تایبەت بەخوێندنی شانۆ، ئامانج لەو کۆنفرانسە بۆ زانینی کاریگەری پرۆگرامە شانۆییەکانە لەسەر ئاستی بەرەوپێشچونی زانستی فێرخوازان و هەروەها دەنیشانکردنی باشترین و نوێترین پرۆگرامی شانۆی بۆ سالانی داهاتو، ئەمە جگە لەوەی کە بەشێک لە کۆنفرانسەکە تایبەت دەکرێت بە قسەکردن و لەسەر شێوازی وانە وتنەوەی وانەی نواندن و دەرهێنان لەلایەن مامۆستاو فێرکارو ڕاهێنەرە شانۆیەکان .

هەروەها فازل ئەو پێیوایە لەبەر ئەوەی هونەر بەگشتی و شانۆش بەتایبەتی لەو جۆرە ژینگانەدا بەهاو پێگەیەکی کەلتوری گرنگی هەیەو لەم سۆنگەیەوە ڕێزی لێ دەگیرێت لە ناو کۆمەڵگەو تەنانەت ناوەندە فێرکاریە شانۆیەکانیشدا چونکە، هونەری شانۆ لە ناوەڕۆکدا هەڵگری مانای قوڵ و ڕەهەندێکی ڕۆشنبیریی و کەلتوری بەهێزەو ڕۆڵی گرنگ دەبینێت لە دروستکردنی مرۆڤی بەهرەمەند و داهێنەر. لەبەرئەوە بە نمونە لە وڵاتێکی وەکو ڕوسیا شێوازی خوێندن و وەرگرتنی قوتابیان لەبەشی شانۆ، لەسەر چەندین پێوەری زانستی و هونەری ڕادەوەستێت و، فێرخواز دەبێت بەرلەوەی وەربگیرێت لە چەندین فلتەر دەدرێت و دەبێت خاوەنی چەندین سیفاتی هونەر بێت کە ئەوانیش بریتین لە:

١ - پابەندبونی قوتابی بە کات و ماوەی ڕاهێنان و پرۆڤەکردن لەکاتی خۆئامادەکردنی بۆ چاوپێکەوتن و وەرگرتنی لەبەشی شانۆی لەهەرناوەند و کۆلێژێکی شانۆی.

٢ - پێویستە ئەو فێرخوازەی پێش کەشی بەشی شانۆ دەکات توانستێکی جەستەی باشی هەبێت و هەروەها بتوانێت سەما بکات.

٣- پێویستە فێرخواز، قوتابی توانای چیرۆک گێرانەوەو گوزارشتکردنی هەبێت لە خۆی و ژیانی تایبەتی خۆی بەشێوەیەکی درامی و شانۆی.

پاشان فازل جاف ئاماژەی بەوەدەدات کە لە هەرێمی کوردستاندا، ئەو داواکاری و مەرجە زانستی وهونەریانە بونی نیە لەو پەیمانگەو کۆلێژانەی هونەری شانۆ بەشێوەیەکی زانستی و فەرمی تیایاندا دەخوێندرێت، هەروەها پێیوایە بەشێک لە مامۆستاو کادرە هونەریەکانی کەلەم ناوەندانەدا کارد دەکەن، ستاندارد نین لەڕوی زانستی و مەنهەجیەوەو ناتوانن مافی وانە تیۆری و پراکتیکیەکان بدەن و بەباشی ئەو قوتابیانە پەروەردە بکەن کە لەبەردەستیان دەخوێنن. ئەمە جگە لەوەی کەلێنێکی زۆر گەورە هەیە لەڕوی نەبونی کتێب و سەرچاوەی گرنگ و زانستی لەبواری شانۆدا. کە ئەمەش بۆخۆی کەلێنی زانیاری و مەعریفی و پراکتیکی لەلای قوتابی دروست دەکات و زانیاری و شارەزای دەربارەی هونەری شانۆ سنوردارو ناکامڵ دەبێت. تەنانەت لە ناو پەیمانگەو کۆلیژەکانی هەرێمی کوردستان هەمیشە گرفتی کورت هێنان و کەمی کتێب و سەرچاوەی جیهانی و زانستی هەیەو دەرئەنجامی ئەم گرفت و دیاردە باوەش، کاریگەری ڕاستەوخۆ دەکاتە دابەزنی ئاستی زانستی فێرخوازو بەرتەستکردنەوەی ئاستی داهێنان لە پەیمانگەو کۆلێژەکانی تایبەت بە خوێندنی شانۆ. بۆیە لەو دۆخەدا قوتابی لەبری ئەوەی ببێت بە شانۆکارو کەسی پیشەمەندو پرۆفیشناڵ، تەنها بڕوانامە بەدەست دەهێنێت.

لێرەدا ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە شێوازو ستایلی (فازل جاف) وەکو پەروەردەکارو ڕاهێنەرو مامۆستایەکی شانۆی و ئەکادیمی ، ئاشکرای دەکات کە گرنگی و بەهای مامۆستای شانۆلە، بونی شێوازی وانە وتنەوەو لایەنی ئەزمون و

ڕۆشنبیری شانۆی و ئاستی زانستی مامۆستاکەدا ڕەنگ دەداتەوە و پێداویستی یەکەمە بۆ خوێندنی شانۆ، ئەمە جگە لەوەی لەهەمانکاتدا پێیوایە لەپاڵ بونی مامۆستاو کادری گونجاو شارەزا، ئاماژە بە بون وپێویستی پرۆگرام و میتۆدی ستانداردو ئەکادیمی دەکات، ئەو پێیوایە هەمیشە دەبێت مامۆستا پیداگۆگێکی ڕاهێنراو بێت و لە سۆنگەی زانستی و ئەخلاقیەوە هەست بە کارو پیشەی مامۆستایەتی بکات، چونکە بەرپرسیاریتی هەیە لە دروستبونی نەوەیەکی هونەرمەند و شانۆکاری پرۆفشناڵ و پیشەمەند لەناو کۆمەڵگەدا. چونکە هەموو ئەو ئامرازو میتۆدە پەروەردەی و زانستیانەی دەیانگرێتە بەر لەکاتی ڕهێنان و وانە وتنەوە بە فێرخوازنی بواری شانۆ. دوپاتی دەکەنەوە کە پرۆسەی خوێندن و پەروەردەکردن لەلای فاز جاف ڕادەوەستێت لەسەر، کارکردن لەسەر میتۆدو پرۆگرامی تایبەت و زانستی شانۆ، هاوکات . لەبەرامبەر ئەم شێوازە لە وانە وتنەوە دەبێت فێرخواز ئاما دەباشی هەبێت و هاوکات هەندێک داواکاری لێدەکرێت کە ئەوانیش بریتین لە:

١ - ئامادەگی تەواو ئاگای فێرخواز لە ناو هۆڵ و پۆلی خوێندندا

٢ - هێناو پۆشینی جل و بەرگی پراکتکی و گونجاو

٣ - جێبەجێکردنی مەشق و ڕاهێنانەکان لەلایەن فێرخوازو قوتابیانەوە

٤ - کارکردن لەسەر میتۆدی زانستی و دیاریکراو لەبواری پەروەدەکردنی توانا جەستەیەکانی ئەکتەر.

٥ - پێویستە ئەکتەرو فێرخواز پابەند بێت بە ستایلی کارکردنی دیاریکراو لەسەر ئاستی نواندن و کارکردن.

٦ - گرنگیدان بە جوڵەو توانستی جەستەی ئەکتەرو فێرخواز

لەبەرئەوە فازل جاف دوپاتی دەکاتەوە کە زیاتر لە بیست ساڵە، پەیمانگەو کۆلیژە هونەرەیەکانی هەرێمی کوردستان نەیانتوانیوە هونەرمەند و شانۆکاری پیشەمەند و پرۆفشناڵ بەرهەم بهێنن، هۆکارەکەشی گەڕاندەوە بۆ لاوازی پرۆگرم ومتۆدی خوێندنی هونەری و هەروەها کەمی سەرچاوەی زانستی دەربارەی هونەری شانۆ لە زمانی کوردیدا ، لەگەڵ خراپی ژینگەی ناوەندەکانی خوێندن ، لەگەڵ خراپی شێوازو میکانیزمی وەرگرتن و قبوڵکردنی فێرخواز لە پەیمانگەو کۆلێژەکان.وێە ئەو پێیوایە کە دەبێت ئەرکی ناوەندەکانی فێکردن و مامۆستایانی بواری شانۆ بریتی بێت لە پێگەیاندنی نەوەیەکی پسپۆرو پرۆفیشناڵ، بەوێنەو چەندین کەلە ئەکتەرو شانۆکاری گرنگی جیهانی وەکو مایەرهۆڵدو مایکڵ چیکۆڤ و گرۆتۆڤسکی کە دەرچوی گرنگترین و باشترین قوتابخانە شانۆیە بەهێزو بەناوبانگەکانن لە جیهاندا.

ئمونەی دووەم/ سەردار محمود

ئمونەی دووەم، (سەردار محمود)، بۆ ماوەی زیاتر لە (١٠) ساڵە مامۆستاو وانەبێژ بووە لەپەیمانگەی هونەرەجوانەکانی سلێمانی، هاوکات لەئێستاشدا مامۆستایە لە پەیمانگەی ڕاهێنان و گەشەپێدانی پەروەردەی، ئەو خاوەنی بڕوانامەی دکتۆرایە لە هونەری شانۆداو پسپۆری هەیە لە نواندنی شانۆیدا. ناوبراو ئەزمونی خوێندنی هەیە لەدەرەوەو ناوەوەی وڵآت ، بۆیە لەمیانی کارکردن و ژیانی ئەکادیمی و پیشەی خۆیدا هەوڵیداوە وەکو هونەرمەندو مامۆستایەکی شانۆی هەموو سیفاتەکانی (پەروەردەکار- پێداگۆگ) و مامۆستاو ئەکتەری شانۆیی لە خۆیدا پەروەدە بکات و وەکو، ڕاهێنەرو مامۆستا کار لەگەڵ فێرخوازو قوتابیەکانی بکات.

لەمیای تێڕوانیە تایبەت و زا نستیەکانی خۆی ئاماژە بەوە دەکات کە مامۆستای شانۆ لە ناوەندە فێرکاریە فەرمیە شانۆیەکاندا، دەبێت ڕاهێنەرێکی شارەزابێت و بتوانێت پەنا بۆ میتۆدو سەرچاوەو ماتریاڵی زانستی بەرێت بۆ

پێگەیاندنی نەوەیەکی شانۆکاری پیشەمەند، چونکە مامۆستاو پرۆگرام، یاخود میتۆدگەرای لە خوێندنی شانۆدا ڕاستەوخۆ ڕەنگدانەوەی دەبێت لەسەر ئاست و لێهاتوی فێرخوازانی بواری شانۆ لەڕووی زانستی و هونەری و پراکتیکیەوە.

هاوکات بۆچونی وایە کە ئەزمونە مێژویەکان لە بواری خوێندن و پەروەردەکردنی شانۆکاراندا ئەوەیان سەلماندەوە کە دووجۆرە لە ململانێ، یاخود دووجۆر لە تێڕوانین و میتۆدۆلۆجیا هەیە دەربارەی ئامادەکردن و پێگەیاندنی قوتابیان لە ناوەندەکانی خوێندنی شانۆدا، لەجۆری یەکەمدا بەشێکی زۆر لە خەڵکانی پسپۆرو ئەکادیمستەکان لەوباوەڕەدان یاخود باوەڕیان بەبونی شێوازگەری و میتۆدگەرایی زانستی هەیە وەکو ئامرازێکی پەروەدەی بۆ فێکردن و پێگەیاندنی توانستی هونەری و زانستی فێرخوازانی بواری شانۆ، جۆری دووەمیش ئەو نوسەرو ڕەخنەگرو کەسانەن کە زیاتر پشت بە نوسین و دروستکردنی کاریگەری و خو دۆزینەوە، واتە پشت بە گەڕان و سێرچکردنی خودی قوتابی دەبەستن لە پرۆسەی پێگەیاندنی فێرخوازاندا. واتە چەمکی میتۆدۆلۆجیاو مەنهەجیەت لەلای جۆری دووەمی پەروەردەکردنی ئەکتەرو فێرخوازان زیاتر پشت بە دروسکردنی کاریگەری دەبەستێت لە ڕێگەی کارکردن لەسەر بەپێویستی زانینی هەوڵی تاکە کەسی فێرخوازو ، هەوڵی تاکە کەسی مامۆستای شانۆکار بۆ پەروەردەکردنی قوتابی. هەربۆیە تاوەکو ئێستا جۆری یەکەم، واتە مۆدێلی یەکەم لە شێوازی خویندن و پەروەردەکردنی شانۆیی لەڕێگەی دیسپلنکردنی پرۆگرام و ماتریاڵە فێرکارییەکانەوە زیاتر دەرئەجامی ئەرێنی و کاریگەری هەبووە ، باشترین نمونەش ڕەنگە چەندین میتۆدی ئەزمونکراوی وەکو، (مایکڵ چیکۆڤ ، ستانیسلاڤیکی، مایەرهۆڵد بێت..) کە کەدەرئەنجامی گرنگی پەروەدەی و هونەریان هەبووە لەسەرئەو فێرخوازانەی کە سەر بە ئەم تەوژم و قوتابخانە هونەریانە بوون لەڕابردوو تەنانەت لە ئێستاشدا. ئەمە جگە لەوەی باوەڕبوون بە چەمکی دیسپلینکردن و پشت بەستن بە تیۆرو میتۆدی پراکتیکی دیاریکراو لەم جۆرە قوتابخانانەدا دواتر بووە هۆی دامەزراندن وکردنەوەی چەندین ناوەند و پەیمانگەو کۆلیژی هونەری بۆ خوێندنی هونەری شانۆو نواندن و دەرهێنانی شانۆیی لە سەرتاسەری جیهاندا، هەروەها سەرکەوتنی ئەم جۆرە پەروەردەکردن و میتۆدگەراییە لە خوێندنی شانۆدا بوە مایەی دروست بوونی کەسایەتی ڕاهێنەرو پێداگ ۆ و فێرکاری شانۆی، لە شانۆی هاوچەرخدا.

هەروەها (سەردار) ئاماژە بەوە دەکات کە ئەگەرچی بڕوانامەی بەرزو پسپۆڕی لە بواری شانۆدا تارادەیەکی دیاریکراو کۆمەک و هاوکاری فێرخواز دەکات لەسەر ئاستی فێرکردن ، بەڵام لەوەگرنگتر دەبێت لە پرۆسەی خوێندنی شانۆدا هەمیشە سێ سیفاتی سەرەکی و بنەڕەتی هەبن کە ئەوانیش بریتین لە:

١ - مەبەست، نیاز

٢ - ئامانج

٣ - پلانی کورت و درێژ

لەبەرئەوە (سەردار) ئاماژە بەوە دەکات کە لە هەرێمی کورستاندا، خوێندنی شانۆ هیچ بەرەوپێشچونی بەخۆوە نەبینیوەو بەشێک لە هۆکارەکەشی دەگەڕێنێتەوە بۆ لاوازی پەیوەندی نێوان شانۆکارو سەرچاوە و کتێبە شانۆییەکان، چونکە کەمی و سنورداری سەرچاوەری گرنگ و زانستی و، کەمی کتێبە وەرگێڕاوە شانۆییەکان لەبواری تیۆری و ڕەخنەی شانۆیی و نواندن و دەرهێناندا، بۆتە هۆکاری کەمی کادری شانۆی پیشەمەند و ، لاوازکردنی ئاستی هونەری و ئیستاتیکی کاروبەرهەمە شانۆیەکان بەتایبەتیش لە پەیمانگەو کۆلێژە هونەریەکان کە ناوەندێکی فێرکارین و ساڵانێکی زۆرە بەدەست گرفتی نەبونی سەرچاوەو توێژینەوەی زانستیەوە دەناڵێنن لە هەرێمی کوردستاندا.

هاوکات (سەردار) ئاماژە بەوە دەکات کە، لەڕابردوودا شانۆ لە هەرێمی کوردستاندا نەژادێکی مێژویی نیە لەڕووی

پێکهاتـەو فۆرمـەوە، بەڵکـو شـانۆکارانی ئـەم ناوچەیـە هـەر لەسـەرەتاوە خەریکـی گواسـتنەو سـود وەرگرتـن بـوون لـە ئەزمونـی شـانۆی عەرەبـی و عێراقـی و پاشـانیش بـۆ دامەزرانـدن و کـردوەی ناوەنـدە فێرکاریـە شـانۆیەکان جارێکیـتر پشـت دەبەسـتن بـە سـود وەرگرتـن لـە بەشـێک لەناوەنـدە عەرەبـی و عیراقیانـەکان، کـە ئەوانیـش لـە بنەڕەتـدا بۆدامەزراندنـی پەیمانگـە کۆلیـژە هونـەری و شـانۆیەکانیان لـە ناوەڕاسـت و خـواروی عێـراق سـودیان لـە شـانۆی عەرەبـی و ئەوروپـی بینیـوە . بۆیـە دامەزراندنـی ناوەنـدە فێکاری و پەروەردەیـە شـانۆیە فەرمـی و نافەرمیـەکان لـەم هەرێمـەدا لە سۆنگەیەکی شارسـتانی ناوچـەی و لۆکەڵیانـەوە دانەمـەزراون وەکـو بەشـێک لـە کەلتـوری مێـژووی و فەرهەنگـی ناوچەکـە ، بۆیە هەسـت نەکـردن بـەم کەلێنـە مێـژوی و زانسـتیە لەڕابـردوودا ڕەنگدانـەوەی خراپـی لەسـەر خوێندنـی شـانۆ بەجێهێشـتوە و بۆشـایەکی مەعریفـی و زانسـتی و پـەروەدەی دروسـت کـردوە بـۆ قوتابیـان و فیرخوازانـی بـواری شـانۆ .

بۆیـە (سـەردار) لەمیانـی قسـەکانیدا ناڕاسـتەخۆ ئاماژە بـەوەدەدات کـە دەزگا فەرمیـە شـانۆیەکان بەتایبەتیـش پەیمانگـەو کۆلیـژە هونەریـەکان زۆرجـار پێوەریـان نیـە بـۆ دەستنیشـانکردنی ئـەو ڕاهێنـەرو مامۆسـتایانەی کـە دەبنـە پـەروەردەکار لـەو ناوەندانـەدا، بەڵکـو تەنهـا بیـر لـە هێنـان و پێدانـی هەڵـی کارکـردن دەکەنـەوە، بۆیـە ئـەو تێڕوانینـە بـاوە کاریگـەری نەرێنـی لەسـەر سیسـتمی خوێنـدن و پەیمانگـەو کۆلێژەکان دەبێت و سـەرئەنجام گەشەسـەندی بەردەوام و بەرەوپێشـچونی هونەریـی و زانسـتی لـەو ناوەندانـەدا ڕونـادات. بۆیـە بەهـۆی بوونـی ژمارەیەکـی بەرچـاو لـە مامۆسـتاو هـاوکات بونـی شـێوازگەلێک لەوانـە وتنـەوەو پەروەردەکردنـی خـودی مامۆسـتا ، بۆیتـە مایـەی دروسـتکردنی گرفتـی خوێندنـی شـانۆ لـەلای فیرخـوازان و لێکەوتنـەوەی هەڵـەی زانسـتی و ئەکادیمـی لەوناوەندانـەدا، ئەمـە جگـە لـەوەی کەمـی سـەرچاوە بەزمانـی کـوردی و کەمـی ئەزمونـی پراکتیکـی بەشـێک لـە فێکارەکان و نەکرانەوەیـان بـەڕووی مۆدێلێکـی باشـتر لـە خوێندنـی شـانۆ لەنـاوەوەو دەرەوەی وڵات ، بۆتـە هـۆکاری لاوازکردنـی ئاسـتی بەرهەمـە پراکتیکیـەکان لـە ناوەنـدە شـانۆیە فێرکاریـەکان لەهەرێمـی کورسـتان بەشـێوەیەکی گشـتی.ئەمە جگـە لـەوەی کـە مـاوەی هـەژدە سـاڵە پەیمانگـەو پاشـانیش کۆلیژەکانـی تایبـەت بـە خوێندنـی هونـەرو شـانۆ لـە هەرێمـی کوردسـتاندا هیـچ گۆڕانـکاری و نوێبونەوەیەکـی ئەوتۆیـان نەکـردوە لـە میتـۆدو ئـەو پرۆگـرام و ماتریاڵـە تیـۆری و پراکتیکیانـەی کـە سـاڵانە دەدەرێنـە قوتابیانـی بەشـی شـانۆ.

نمونەی سێیەم/ محمد صبري

نمونـەی سـێیەم (محمـد)، مـاوەی سـی سـاڵە مامۆسـتایە، هەروەهـا هەڵگـری بڕوانامـەی دکتۆرایـە، ئـەو پسـپۆرە لەبـواری تیـۆری و بەتایبەتیـش لـە نوسینی درامـی، لـە ئێسـتادا دەرهێنـەرو مامۆسـتایە لـە زانکـۆی دهـۆك، هەروەهـا سـەرۆکی بەشـی درامایـە، ناوبـراو چەندیـن کتێـب و توێژینـەوەو بڵاوکـراوەی ڕەخنـەی و شـانۆنامەی هەیـە، هەروەهـا بەشـداریکردوە لـە چەندیـن کۆنفرانسـی شـانۆی دەربـارەی باشـکردنی شـێوازی وانەوتنـەوەو فێرکـردن لەناوەنـدە ئەکادیمـی و هونەریەکانـدا. (محمـد)، وەکـو ماۆسـتایەکی زانکـۆ هەندێـک بۆچـون و بیـروڕای تایبەتـی خـۆی هەیـە دەربـارەی شـێوازی پرۆگـرام و خوێندنـی شـانۆ لـە هەرێمـی کوردسـتاندا. بـە بۆچونـی ئـەو پرۆگرامـی خوێنـدن لـە هەرێمـی کوردسـتاندا کـەم و کورتـی هەیـە لـەڕوی زانسـتیەوە، بەتایبەتیـش لـەڕووی پراکتیکیـەوە، هۆکارەکەشـی دەگەڕێنێتـەوە بـۆ کەمی ۆرك شـۆپ و سـتۆدیۆی شـانۆی و فەراهـەم نەکردنـی پێداویسـتیە کانـی قوتابـی لـەڕووی بونـی هـۆڵ بـۆ وانـەی پراکتیکـی و ئەنجامدانـی مەشـق و ڕاهێنـان دەربـارەی وانـە تیـۆری وپراکتیکیـەکان.

وهەروەهـا (محمـد) ئـەوە دوپـات دەکاتـەوە کـە هەمیشـە قوتابیـان بەهـۆی نەبوونـی پرۆگـرام و میتـۆدی زانسـتیەوە لەناوەندەکانـی خوێندنـی شـانۆدا دوچـاری گرفـت دەبنـەوە چونکـە سـەرچاوەی زانسـتی وەکـو پێویسـت لەبەردەسـتدا نیـە

، تەنانـەت ژمـارەی ئـەو شـانۆنامەنەش کـە لەبەردەسـتدان لـەڕووی جـۆرو لـەڕووی ڕێبـازەوە ڕێـک خـراو نیـن و زۆرجـار قوتابـی بەهـۆی نەبوونـی شـانۆنامەی وەک پێویسـت دەربـارەی فۆرمێکـی شـانۆی و مێـژووی دیاریکـراو، دووچـاری هەڵـەی زانسـتی دەبێتـە لەکاتـی خوێندنـی شـانۆدا، چونکـە ناوەندەکانـی بڵاوکردنـەوەی شـانۆنامەکان بەشـێوەیەکی ڕەیزبەنـدی وەرگێرانیـان بـۆ زمانـی کـوردی بـۆ هەمـوو ئـەو شـانۆنامانە ئەنجـام نـەداوە کـە کاری وەرگێرانیـان بـۆ کـردوون. واتـە هێشـتا ناوەندەکانـی خوێندنـی شـانۆ سـەرچاوەی پێویسـتی زانسـتیان لەبەردەسـت نیـە بـۆ پەروەدەکردنـی قوتابـی بەشـێوەیەکی زانسـتی و سـتاندارد.

گرنگـی پرۆگـرام و خوێندنـی شـانۆ سـەرەتا لـە بنیادنانـی ناوەنـدە ئەکادیمیـە هونەریانـەوە دەسـت پێـدەکات، (محمـد) وەکـو مامۆسـتایەکی بەئەزمـون لەوبـوارەدا پێیوایـە زۆرجـار ئەوکەسـانەی لـە هەرێمـی کوردسـتاندا وانـەی هونـەری شـانۆ دەڵێنـەوە خەڵکانێکـن پسـپۆڕی وردو دیاریکراویـان نیـە، بەڵکـو لەسـە ڕپەیـڕەو پرۆگرامـی خەڵکانێـك، یاخـود هەندێـک مامۆسـتایتر بەکاردەهێنـن لەبەرئـەوە هەسـت بـە هەڵـەو لاوازی زانسـتی ناکـەن لەبەشـێک لـەو پرۆگرامانـەی کـە دانـدراون. بۆیـە قوتابـی وەکـو پێویسـت سـودمەند نابێـت لـەو جـۆرە پرۆگرامانـە چونکـە وەکـو پێویسـت پراکتیـزەو جـێ بەجـێ ناکرێـن بەشـێوەیەکی پراکتیکـی. بۆیـە (محمـد) ئامـاژە بـەوە دەکات کـە پرۆگرامـی ئـەو کۆلیژانـەی هونـەری شـانۆیان تێـدا دەخوێندرێـت مەرجەکانـی خوێندنـی زانسـتیان تێـدا نیـە، لەسـەرهەردوو ئاسـتی تیـۆری و پراکتیکـی. هەروەهـا (محمـد) دەڵێـت ، کەمـی و ناتـەواوی یەکەکانـی خوێنـدن لەهەرێمـی کوردسـتان بۆتـە هـۆکاری ئـەوەی کـە پەیمانگـەو کۆلێـژەکان نەتوانـن شـانۆکارو هونەرمەنـد مامۆسـتای شـانۆ بەرهـەم بهێنـن، بەڵکـو تەنهـا بڕوانامـە دەدەن بـەو کەسـانەی لـەو ناوەندانـەدا دەخوێنـن، هەروەهـا پێیوایـە کـە لەبنەڕەتـدا شـانۆ و هونـەری درامـا بنەمایەکـی سـەرەکیە بـۆ بنیادنانـی کۆمەڵگەیەکـی تەندروسـت و هۆشـیار، چونکـە هەمیشـە کاروبەرهەمـە شـانۆیەکان، هەروەهـا بەشـێك لـە شـانۆکاران ڕۆڵـی گرنگیـان بینیـوە لـە دروسـتکردنی گۆڕانـکاری گرنـگ لەنـاو کۆمەڵگەکانـی خۆیـان و کۆمەڵگـە بیانیەکانیشـدا، بۆیـە مافـی فێرخـوازو قوتابیـە بەشـێوەیەکی بـاش پـەروەردەی هونـەری بکرێـت بـۆ ئـەوەی بتوانـن بەشـێک بـن لـە دروسـتکردنی هۆشـیاری و گۆڕانـکاری لەنـاو کۆمەڵگـەدا. هەروەهـا (محمـد) ئامـاژە بـەوە دەکات کـە ئەگـەر مامۆسـتای بـواری شـانۆو پرۆگرامـی خوێنـدن و شـێوازی وانـە وتنـەوە شـیاو زانسـتی بـوو لـەڕووی تێگەیانـدن و گواسـتەنەوەی زانیـاری بـۆ قوتابـی ئـەوکات پرسـەی خێندنـی و پەروەدەکردنـی قوتابـی لـە ناوەندەکانـی خوێندنـی شـانۆدا سـەرکەوت و بەرهەمـدار دەبێـت ئەگەرچـی بەشـێک لـە مامۆسـتایانی ئەوبـوارەش پسـپۆڕی وردیـان نەبێـت. ئـەو لەمیانـی ئـەم تێڕوانینـە تایبەتـەی خۆیـدا ئامـاژە بـە خوێندنـی شـانۆکرد لـە زانکـۆی بەغـداد، ئـەو دەڵێـت بۆماوەیەکـی زۆر دکتـۆر عەونـی کەڕومـی کـە یەکێك بـوو لـەو کەسـانەی زۆر بەباشـی وانـەی دەگوتـەوە دەربـارەی نواندنـی شـانۆیی ئەگـەر چـی لـە بنەڕەتـدا بۆخـۆی ئاکتـەری شـانۆی نەبـوو.

لێـرەدا توێـژەر دەگاتـە ئـەو دەرئەنجامـەی کـە ،لـە کـردارو پرۆسـەی وانـە گوتنـەوەدا دەکرێـت مامۆسـتای شـانۆو هەندێـک لەوبابـەت و وانانـە بڵێتـەوە کـە ڕاسـتەوخۆ پەیوەنـدی بـە پسـپۆڕی وردی نیـە، ئەگـەر بەباشـی و شـارەزایەکی تەواوی لەسـەر پسـپۆڕیەکەی خـۆی و هـاوکات شـارەزای و ئەزمونـی لـە هەندێـک لەبـوارو پسـپۆڕیەکانی تـردا هەبێـت، بۆیـە مامۆسـتای سـەرکەوت و لەبـواری شـانۆدا هەمیشـە لەپـاڵ بونـی پسـپۆڕیەکەی خۆیـدا ئەزمـون لـەو بـەش و لایەنـە تەکنیکیەکانـی تریشـدا پەیـدا دەکات. بەتایبەتیـش دەکرێـت لـە ڕێگـەی بەشـداریکردن لـە کۆنفرانـس و وەرۆک شـۆپ وکۆرسـی جۆراوجـۆر دەربـارەی شـانۆ، ئەزمونـی پراکتیکـی و لایەنـی زانیـاری ورۆشـنبیری هونـەری خـۆی بەرەوپێـش بەرێـت.

بەپێـی بۆچونـی (محمـد) ، لایەنـی پراکتیکـی بـۆ مامۆسـتا زۆر پێویسـتە چونکـە ئەگـەر بـەردەوام پـەرە بـە توانانکانـی خـۆی

بدات و مەشق و ڕاهێنان ئەنجام بدات ، ئەوکات دەبێتە کەسێکی داهێنەرو پێشکەوتو لەبوارەکەی خۆیدا، و دواجار قوتابیانیش سود مەند دەبن لە هەگبەو ئەزمونە زانستیەکانی مامۆستای شانۆ،کەواتە هەمیشە وادەخوازێت مامۆستا نمونەیەکی باڵای زانستی و پراکتیکی بێت بۆ قوتابیانی بەشی شانۆ.

بەشی چوارەم

١،١ ئەنجامەکانی تویژینەوەو گفتوگۆکردن لەبارەیانەوە

١ - هەموو نمونەکانی توێژینەوەکە ئاماژە بە گرنگی پرۆگرام و میتۆدی زانستی دەکەن، لەسەر هەردوو ئاستی تیۆری و پراکتیکی، بۆیە دەبێت خوێندنی شانۆ لەڕووی زانستیەوە لەسەر بنەمای جیاکردنەوەی پسپۆری و بونی پرۆگرامی ستانداردو زانستی بێت. هەروەها دەبێت ئەرکی وانەبێژو مامۆستای پسپۆر پێگەیاندن و دروستکردنی نەوەیەکی پیشەمەندی شانۆکار بێت.

٢ - هەبوونی سەرچاوەو کتێبی زانستی بۆ قوتابیان، وگرنتی پێگەیاندن لەلای قوتابیان زامن دەکات، بەتایبەتیش ئەو سەرچاوە زانستیانەی لەسەر ئاستی جیهان باوەڕ پێکراو میتۆدین. بەڵام تا ئێستا فێرخوازانی ناوەندەکانی شانۆ لە هەرێمی کوردستان بیبەش بوون لە بەشێکی زۆر لەو سەرچاوە زانستانەو کاردانەوە دەرئەنجامی پێچەوانەو ناجۆری لەسەر قوتابیان دروست کردوە.

٣ - هەموو نمونە وەرگیراوەکانی ئەم توێژینەوەیە ئاماژە بەوە دەکەن کە مامۆستاو وانەبێژی بواری شانۆ دەبێت لە بنەڕەتدا خاوەنی دوو سیفاتی سەرەکی بێت ، واتە دەبێت مامۆستا لەیەک کاتدا ڕاهێنەرو پسپۆر بێت لە بوارێکی دیاریکراوی شانۆیدا، بۆنمونە ئەو کەسە دەبێت، ڕەخنەگر، دەرهێنەر، ئەکتەر، یاخو سینۆگرافەر بێت. هەروەها لەسەر ئاستی تێۆری و پراکتیک ئەزمون و هەگبەیەکی باشی هەبێت. چونکە هەموو ئەم سیفاتە خوازراوانە دەبنە مایەی خێراکردنی پرۆسەی فێکردن لەلای قوتابی.

٤ - دەبێت وەرگرتنی قوتابی لە پەیمانگەو کۆلیژە هونەرەیەکان، لەسەر بنەمای ستانداردی جیهانی بێت و ڕەچاوەی چەندین لایەنی هونەری و فیزیکی و حەزو خولیا بکرێت، بۆ ئەوەی دواڕۆژ قوتابی ڕووبەڕووی شکستی زانستی ئەکادیمی نەبێت. بەڵام لەهەریمی کوردستان تا ئێستا ئەو لایەنانە بەهەند وەرنەگیراون و، لەسۆنگەیەکەی ڕەخنەی و زانستیەوە بەرەو پێش نەبراون.

٥ - زۆرجار قوتابی بەشی شانۆ لە پەیمانگەو کۆلێژەکان لە هەرێمی کوردستاندا دەگەنە قۆناغەکانی کۆتای خوێندن بەبێ ئەوەی بەشێوەیەکی کرداری و پراکتیکی مومارەسەی بوارو پسپۆڕیەکەی خۆی کردبێت، بۆیە لەو ڕێژەو ژمارە زۆرەی فێرخوازن تەنها بەشێکی کەمیان لەناوەندی شانۆیدا کاردەکەن ودەکەمێنەوەو زۆرینەشیان تەنها دەبنە خاوەنی بروانانە لە هونەردا.

٢،١ دەرئەنجامەکان

١ - خوێندنی شانۆ لە هەرێمی کوردستاندا لە ناوەندەکانی وەکو پەیمانگەو زانکۆکان لەڕووی زانستیەو شیاو فەراهەم نین بەبەراورد بە بوارە زانستی و مرۆڤایەتیەکانیتر.

٢ - کەمی سەرچاوەو کتێبی شانۆی و شانۆنامە بە زمانی کوردی لە هەرێمی کوردستاندا، تەنانەت بەو سەرچاوانەش کە وەرگێردراون بەشێکیان مەرجی زانستی و ئەکادیمیان تێدانیەو لەلایەن دەزگای فەرمی و حکومی وەکو زانکۆ و وەرزارەتی خویندنی باڵا سەرپەرشتی و چاپ نەکراون.

٣ - ئەو پرۆگرام و میتۆدە مەنهەجیانەی لە پەیمانگەو کۆلێژەکاندا دەخوێندرێن لەم هەرێمەدا، لەڕووی زانستی و

هونەریـەوە شـیاو نیـن، تەنهـا ئەوەنـدە نەبێـت کەبەشـێک لەمامۆسـتاو پێگاگۆگـەکان هەولـی خـودی خۆیـان تێکـەڵ بـە پرۆسـەی پرۆگرامیـن و پەوەردەکردنـی فێرخـواز کـردوە.

٤ - هەڵسـەنگاندنی سـاڵانەی پرۆگرامەکانـی خوێنـدن لـە هەرێمـی کوردسـتان، لەلایـەن خەڵکـی پسـپۆڕەو خـاوەن بڕوانامەی بـەرز ئەنجـام نادرێن.

٥ - سـەرجەم پەیمانگـەو کۆلێـژو بەشـە شـانۆیەکان، هیـچ بەجێـت و ژینگەیەکـی هونـەری و پراکتیکـی ئەوتۆیـان بـۆ دابیـن نەکـراوە لـە ڕووی شـوێنی وانـەی پراکتیکـی و هۆڵـی نمایشـکردنی بەرهەمـی شـانۆی بەشـێوەیەکی پرۆفیشـناڵ و تەکنیکـی سـەردەمیانە.

٦ - سـاڵانە ئـەم دەزگایانـە ڤیسـتیڤاڵی شـانۆی سـازناکەن بـۆ پیشـاندانی ئاسـتی زانسـتی و ئەکادیمـی دەزگاو قوتابیەکانیـان لەسـەر ئاسـتی ناوخـۆی و دەرەکی.

٧ - کەمـی و سـنورداری پـرۆژەی قوتابیانـی بەشـی شـانۆ بەدریـژای مـاوەی خوێندنیـان لـەو ناوەنـدە شـانۆیانەدا بۆتـە مایـەی سـنوردارکردنی توانـاو بەهـرە هونـەری و پراکتیکیەکانیـان.

٨ - نەبونـی هاوسـەنگی لەنێـوان بەهـرەو توانـای فێرخوازانـی بەشـی شـانۆ لەگـەڵ ئـەو پرۆگـرام و ماتریاڵە چەق بەسـتوانەی پێیـان دەدرێـت ، بۆتـە مایـەی دروسـتکردنی ناهەوسـەنگی و نەدانـی مافـی تـەواو بـە خوێندنـی بـواری شـانۆ و فێرخـوازان لە هەرێمـی کوردسـتاندا.

٣,١ پێشنیارەکان و ڕاسپاردەکان

لەڕێـژ ڕۆشـنایی ئەنجـام و دەرئەنجامەکانـی توێژینەوەکـە ، توێـژەران پێشـنیار دەکـەن لـە دوای ئـەم هەوڵـە زاسـتییەوە، توێژەرانـی دواتـی خۆیـان ،درێـژە بـدەن بـە بابەتێکـی گرنـگ و ئەکادیمـی وەکـو میتۆدۆلۆجیـا لـە بـواری شـانۆ لەڕێگـەی کارکـردن و درێژەپێدانـی زیاتـر ەم بابەتانـە.

١ - میتۆدۆلۆجیاو داڕشتنی پرۆگرامی وانە شانۆییەکان لە کۆلێژو پەیمانگاکانی هەرێمی کوردستان.

٢ - کاریگەری میتۆدۆلۆجیا لەسەر داهاتوی شانۆکاری ئەکادیمیی لە هەرێمی کوردستان.

٣ - پەیوەندی میتۆدۆلۆجیا بە لایەنی (فێرکاریی -پێداگۆجی) مامۆستای بەشی شانۆ.

هـاوکات توێـژەکان بـە پێویسـتی دەزانـن لـە ڕاسـپاردەکانی ئـەم وتوژینەوەیـە، ئامـاژە بـە چەنـد خاڵێـک بـدەن کـە، ئەوانیش بریتییـن لە:

١ - میتۆدۆلۆجـی لـە بـواری هونـەر بەگشـتی و شـانۆ بەتایبەتـی پێویسـتە گرنگـی زیاتـری پێبدرێـت و لێکۆڵینـەوەو توێژینـەوەی زانسـتیی زیاتـری لەبـارەوە بکرێـت.

٢ - تاچەنـد پرۆگرامـی خوێندنـی شـانۆ لـە هەرێمـی کوردسـتان مۆدێـرن و سـەردەمیانەو ئەگونجـێ لەگـەڵ ئێسـتای پرۆسـەی پـەروەردەو فێکـردن لـە جیهانـدا.

٣ - پێویسـتە ناوەنـدە ئەکادیمیەکانـی خوێندنـی شـانۆ لـە هەرێمـی کوردسـتان، گرنگـی زیاتـر بـدەن بـە میتۆدۆلۆجیـاو خوێندنـی شـانۆ و پەروەردەکردنـی خوێنـدکار لەپێنـاو دروسـتکردنی، نەوەیەکـی میتـۆدی شـانۆکار.

The problem of the curriculum and the study of theater in the Kurdistan Region

Abstract

This research is divided into (the problematics of the curriculum and the study of the theater in the Kurdistan Region), through the methodological framework, the problem of research and the need for it, then the importance and objectives of research with the definition of terms, while the second chapter of the theoretical framework, determined by two sections , The first topic is, (The relationship between the technical and scientific approach in the study of the origins of theater), shows that any theater specialist whether director, actor, critic, he must take care of the practical and theoretical, through the books or workshops prepared for the training of the demobilized, and also prepare the application to be part of their tools for the application, and through the curriculum can the theater and student to apply to create scientific and technical results benefiting the institutes and colleges in the study of the theater, the second section went towards the theater as part of the environmental culture, And how to make it to be within the school curriculum, in order to give freedom of expression and understanding and entertainment to the student through the theater, also to make it belong to the place through the theater, because the world of theater gives a positive impact on the request, the second topic (the importance of education and education of the theater and its impact on schools), and then came out the research, including the framework of the theoretical framework, and through the research community and tools and samples of research, and then the results of the research and discussion and conclusions with recommendations and proposals, and margins, and then summary of research in English.

Keywords: (Program, Method, Study, Theater, Teaching)

اشكالية المنهج ودراسة المسرح في اقليم كوردستان

ملخص البحث

نقسم هذا البحث الى (اشكالية المنهج ودراسة المسرح في اقليم كوردستان),من خلال الاطار المنهجي,مشكلة البحث والحاجه اليه,ثم اهمية البحث واهدافه مع تعريف المصطلحات,اما الفصل الثاني الاطار النظري ذهب الى مبحثين,الاول,(العلاقة بين البرنامج الفني والمنهج العلمي في دراسة المسرح), بمعنى أن المسرح كمهنه واختصاص يدرس ويوضع المناهج العلمية للمخرجين وللممثلين وللتكنيكين والمختصين بهذا المجال من اجل اعداد وتعليم الطلاب من خلال الدراسة الاكاديمية والمدارس الفنية بشكل العلمي والنظري, اما المبحث الثاني,(تاثيرات التربية والتعليم المسرح على),بمعنى ان المسرح كجزء من الثقافة البيئية للفرد وتربية التذوق المسرحي كحاجة فكرية وفنية,لاسيما وان المسرح

يعكس التاثيرات الايجابية للفهم والمتعة والدراسة , ثم خرج البحث متضمنا بالاطار النظري,ومن خلال مجتمع البحث وادواته وعيناته البحثيه,ثم نتائج البحث ومناقشته والاستنتاجات مع التوصيات والمقترحات,والمصادروالمراجع,ثم ملخص البحث باللغة الانكليزيه,واللغة الكردية,والعربية..

(برنامج ، طريقة ، دراسة ، مسرح ، تدريس) مفتاح الكليمات:

پاشکۆکان

RESERARCH METHODOLOGY.NEW DELHI INDIA,NEW AGE INTERNATIONL.(١٩٩٠). C.R.KOTHARI-١ .(٣)P,(P)LTD,PUBLISHERS,CH١

.(٣)THE STANISLAVSKI SYSTEM.NEW YORK U.S.A,P.(١٩٨٤).SONIA MOOR-٢

. (٤)P, THE STANISLAVSKI AYATEM, ٣-المصدرالسابق نقسه

٤-اسعدعبد الرزاق,ود.سامي عبد الحميد.(١٩٧٦).دروس في اصول التمثيل.وزارة التعليم العالي والبحث العلمي.جامعة بغداد اكاديمية الفنون الجميلة,ص (١٣).

٥-المصدر نفسه,دروس في اصول التمثيل,ص (١٣).

٦-محمد سيف.(٢٠١٧).مايرهولد رجل المسرح الذي لم يتخلى عن حلمه ابدا.مقاله نقديه منشوره HTTPS://WWW.. NIZWA.COM على صفحة كوكل,

٧-المصدرنفسه.مايرهولد رجل المسرح الذي لم يتخلى عن حلمه ابدا,مقاله نقديه.

٨-ايان واطسون,يوجينوا باربا.(١٩٩٥).نحو المسرح الثالث انثربولوجية المسرح.ترجمة منى سلام وزارة الثقافة (مهرجان القاهرة التجريبي),القاهرة,مصر,ص (٨٥).

٩-المصدرنفسه .نحوالمسرح الثالث انثربولجيةالمسرح,ص(٨٤).

١٠-نفس المصدر.نحوالمسرح الثالث انثربولوجية المسرح,ص (٧٦).

١١- برتولد بريخت.(١٩٧٣).نظرية المسرح الملحمي.ترجمة د.جميل نصيف,وزارة الاعلام (الطبعةالاولى) بغداد,العراق, ص (٩).

١٢-المصدرنفسه.نظرية المسرح الملحمي,ص (١١٠).

٢٧٠MADISON.FIFTY KEY THEATRE DIRECTION.(٢٠٠٧).MARIA SHEVTSOVA. SHOMIT MITTER -١٣ .(٣)TWICE),P)AVENUE,NEW YORK,NY١٠٠١٦

.(١١)p,٣QEEN square London,ch١.THEATER FOR CHILREN.(١٩٩٧).DAVID WOOD.JANET GRANT-١٤

.(٦)١٥.P,theater for children-المصدر نفسه

.(٧)١٦.P,theater for children-المصدر نفسه

.(١)DRAMA TECHNEQUES , PUBLISHED,EXTER UNVERSITY ,UK,P.(٢٠١٣) . RICHARD CLAR-١٧

.(٣)P,DRAMA TECHNQUES, ١٨-المصدرنفسه

١٩-د.مالك نعمه غالي المالكي.(٢٠١٢).اهمية المسرح المدرسي ومسرح الطفل وتداخلهما لتحقيق اهداف تربويه وغيابهما في المدارس والمؤسسات التربويه.بحث ترقية منشور,بغداد العراق,ص(٥)

٢٠-احمدعلي كنعان,(٢٠١١).اثرالمسرح في تنمية شخصية الطفل,مجلة (جامعة دمشق),المجلد (٢٧) ص(٩٣).

.(١)P,DRAMA TECHNQUES, ٢١-المصدرالسابق نفسه

ACTUP THEATER AS EDUCATION AND ITS IMPACT ON YOUNG.(٢٠٠٥).NALITA JAMES-٢٢ .(٢٣)PEOPLES LEARNING ,PUBLISHED DISSERTATION,UNVERSITY OF LEICESTER, UK ,P